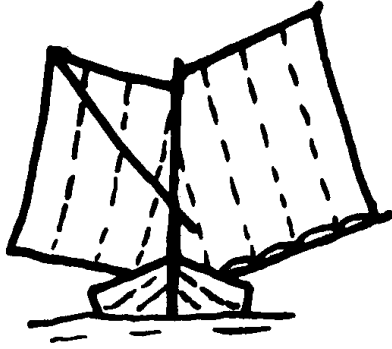

TÄMMITÄ

JOUULUINA
1955

Alkajaisiksi

Pitkäpaasi-Seuran säännöissä sanotaan, että seura toteuttaa tarkoitustaan mm. harjoittamalla julkaisutoimintaa. Seuran perustamisvaiheen aikoina tuotiin useammalta taholta esille toivomus jonkinlaisen oman tiedotusvälineen aikaansaamisesta. Sen hyöty ja tarpeellisuus oli ilmeinen, kuten sääntöjä laadittaessakin oli edellytetty, mutta sen aikaansaamisessa olivat myös omat vaikeutensa. Toivotaan, että nämä vaikeudet voitetaan.

Kuten lehden tai vuosikirjan, jos niin voidaan sanoa, ensimmäinen numero nyt tulee jouluksi kaikkien Pitkäpaasi-Seuran jäsenten luettavaksi, toivomuksemme on, että se puutteistaan huolimatta täyttäisi tehtävänsä, ennen kaikkea verestäisi muistoa kotiseudustamme Lehden käytännölliseen aikaansaamiseen osallistuvat henkilöt toivovat, että lehti voisi ilmestyä kerran tai kahdesti vuodessa, ja joulun aika lienee ainakin sopiva, ehkäpä myös alkukesä, juhannus. Lehden ilmestymisen edellytyksenä on kuitenkin ennen kaikkea sen riittävä avustaminen.

Lehdessä tullaan kirjoittamaan kaikesta kotisaartamme koskevasta, KOTISAAREN PYHÄÄ JA ARKEA otsikon alle sopii mitä tahansa. ASUTUS- JA SUKUHISTORIASTA on luvassa kirjoituksia, toivottavasti kuvauksia UUSILTA OLINSIJOILTA onnistutaan myös saamaan. Myös Pitkäpaadella oli HENKILÖHAHMOJA, joiden lyhyetkin elämäkerrat on syytä saada laajemmalti tunnetuksi, myös MURRE, SANANPARRET JA SANONTATAVAT koetetaan lehden avulla saada selvitettyä, VAINAJIEN MUISTOLLE osaston tarkoituksena on kunnioittaa vainajien muistoa.

Lehti pyrkii olemaan myös johtokunnan tiedotusväline antaen sopivia tietoja SEURAN TOIMISARALTA. Lehti voi olla myös eri sukuhaarojen, jopa yksityisten henkilöidenkin ilmoitusväline ja yhdysside. Sen vuoksi onkin toivottavaa, että lehden avustajiksi ryhtyvät kaikki pitkäpaatelaiset, sillä HENKILÖKOHTAISTA otsikon alle sopivat mainiosti kaikki tämäntapaiset kirjoitelmat. Pienistäkin vihjaisista koetetaan saada kaikille sopivaa luettavaa.

Lehden toimituskunta toivottaa kaikille seuran jäsenille ja ystäville

RAUHALLISTA JOULUA

ja

HYVÄÄ UUTTA VUOTTA

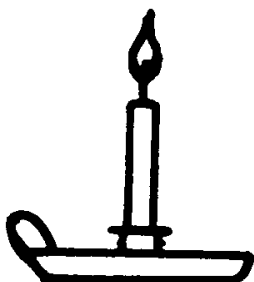
Siihen yhtyy myös

Johtokunta

JOULUNA

Avautuvia ja sulkeutuvia ovia

"Mutta kaikille, jotka ottivat hänet (Jeesuksen) vastaan, hän antoi voiman tulla Jumalan lapsiksi".

Joh. 1:12.

Maailma on tulvillaan arvoja ja arvonimiä, kuninkaista alkaen. Kiihkeästi niitä toivotaan ja suuria summiakin niistä tarjotaan. Jumalan sanakin pitää tarjolla arvonimeä. Se on "Jumalan lapsi". Väkevin ja heikoin liitetään siinä yhteen. Aikojen alussa tuo suhde oli oikea ja aito, mutta syntiinlankeemus teki särön, leikkasi ylitsekäymättömän kuilun. Ensimmäinen ihminen pakeni kuullessaan Jumalan äänen. Hän pakeni sitä ääntä, jota kohti hän ennen luottamuksella riensi ja jonka tahdon täyttäminen oli hänelle mieluisa.

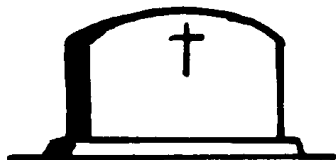
Oli rakennettava silta tuon erottavan kuilun yli. Sitä tarkoitti "valitun kansan" parituhatuotinen historia hyvänä sekä pahana päivänä. Jumalan valitut miehet kulkivat kansan edellä. Kansa huojui hyvän ja pahan välillä, tahtomatta uhrata kalleimpaansa kuten Abraham, kykenemättä "ojentautumaan sen mukaan, mikä ei näy", kuten Mooses. Hänestä Sana todistaa: "Koska hän ikäänkuin näki sen, joka on näkymätön, niin hän kesti". Hebr. 11:27. Inhimillisesti katsoen olivat Herran tuomiot ankarat. Orjuuden maasta kotimaahan palaavista vain kaksi sai sen paluupäivän kokea. Ja Mooseskin, joka kaikkensa oli uhrannut, sai vain Neebon vuorelta katsella isien ja esi-isien maata. Hänelle kuului Herran sanat "Minä olen antanut sinun omin silmin nähdä sen maan, mutta sinne sinä et mene." 5M.34:4. Mutta Herra ei hyljännyt "valittua kansaa" seuraavissakaan sukupolvissa, vaikka se ei mittaa täyttänyt, vaan lähetti sille profeettoja, jotka viittoivat oikeaa tietä ja Herran pyhää, hyvää tahtoa myös Baabelin virtain vierillä, jossa he "istuivat ja itkivät Siionia muistellen". Mutta alkoi kaikua yhä selvemmin ennustukset ja julistus Messiaskuninkaasta, julistus, joka kuuluu jouluaikaan.

Mutta rintama ei ollut nytkään yhtenäinen. Johannes kirjoittaa: "Hän tuli omiensa tykö, mutta hänen omansa eivät ottaneet häntä vastaan". He olivat niitä, joiden isät olivat erämaassa vaihtaneet Jahve-jumalansa kultavasikkaan. He olivat niitä, jotka odottivat kulta-kuningasta, joka tarjoaisi heille vapautta, kultaa ja kunniaa. Mutta oli, vaikka vähän niitä, jotka tunsivat itsensä ja syntinsä ja etsivät hänessä Vapahtajaa. He pitivät sydämensä ovet avoimina ja opetuslapsen tavoin tunnustivat: "Me katselimme hänen kirkkauttansa, sellaista kirkkautta, kuin ainokaisella Pojalla on isältä ja hän oli täynnä armoa ja totuutta", Job,1:14.

Sitä Jeesus-vapahtaja tahtoo tänäkin jouluna, kautta kirkkovuotemme, läpi elämämme, meille tarjota, kunhan me vain, kuten Pietari, "itkisimme syntejämme, syntisen vaimon kanssa Sinua sydämestämme rakastaisimme ja ryövärin kanssa kerran saisimme katsella Sinun pyhiä kasvojasi aina ja iankaikkisesti". Amen.

Sakari Mäkelä

VAINAJIEN MUISTOLLE

"Tuonen viita, rauhan viita!
Kaukana on vaino, riita,
Kaukana kavala maailma."

Nämä runoilijamme Aleksis Kiven sanat vievät ajatuksemme niihin henkilöihin, jotka aikoinaan kotisaareissa ollessamme ennen suuria ja vaikeita sotavuosia ahersivat yhdessä meidän kanssamme saarelaisaskareissa, tai jotka kohtalo oli jo aikaisemmin määrännyt siirtymään uudelle kotiseudulleen, ja jotka sodan ankara laki tahi siihen liittyvät raskaat kärsimykset ja koettelemukset, onnettomuudet ja osaksi sairaudet tai korkean iän luonnollinen seuraus on siirtänyt sen rajan taakse, josta ei ole paluuta. Suurin osa heistä nukkuu ikuista untaan kotikunnan Jumalan puistossa, osa on saanut leposijan uuden kotiseutunsa kirkkotarhassa, osa vieraalla paikkakunnalla, synkässä Karjalan korvessa ja Suomenlahden kylmien aaltojen syleilyssä. Kaikkia heitä me tahdomme muistaa, jokaista erikseen ja kaikkia yhdessä, sekä tehdä heidän muistolleen syvää, hiljaista ja kiitollista kunniaa. Heidän muistonsa säilyy mielessämme ikuisesti. Se velvoittaa meitä kutakin kohdaltamme muistamaan Pyhän kirjan sanoja: "Herra, opeta meitä ajattelemaan, että meidän pitää kuolla, jotta me ymmärtäväisiksi tulisimme."

Meille ei ole mahdollista tässä yhteydessä ehdottoman tarkasti luetella kaikkien vaikeitten vuosien jälkeen kuolleitten saarelaisien nimiä täsmällisine syntymä- ja kuolinpäivineen, mutta muistista ja muista puutteellisista tiedoista piirtyvät silmiemme eteen seuraavat:

Aalto, Josefina, o.s. Kantola (syntyi 16.6.1876 - kuoli 25.11.1954)

Aatola, Karoliina, o.s. Pitkänen (19.8.1857 - 3.6.1940)

Ahokas, Anna, o.s. Kantola (24.4.59 - 16.3.48)

Alanko, Helmi, o.s. Pitkäpaasi (12.2.86 - 8.4.54)

Breitholtz, Siviä, o.s. Aatola (7.6.85 - 6.12.53)

Ervasti, Ilma, o.s. Pohjola (31.12.88 - 17.1.43)

Harjula, Juho (26.10.63 - 18.4.54) ja **Viljo** (17.1.08 - 1.9.41)

Heikkilä, Aleksandra (14.4.74 - 21.1.47), **Emma** (7.2.77 - 9.2.54) ja **Karoliina**, o.s. Mikkola (27.8.66 - 24.11.51)

Kantola Elsa, o.s. Saarinen (4.8.00 - 20.6.54) ja **Taneli** (19.9.69 - 30.4.44)

Kari, Eeva, o.s. Rantala (1874 - 1952)

Mikkola, Matilda, o.s. Mattila (1864 - 1944)

Myllykangas, Emilia, o.s. Niemelä (3.11.71 - 16.3.54)

Mäkelä, Maria Lydia (16.3.74 - 30.6.51)

Nieme1ä, Akseli (24.2.80 - 30.4.48), **Amalia** o.s. Pohjola (3.3.78 - 2.2.54), **Evald** (25.11.05 - 42),

Josefiina (30.6.68 - 3.10.48), **Jooseppi** (23.12.70 - 30.9.42), **Lauri** Väinönpoika (20.2.29 - 5.4.52),

Liisa (3.10.76 - 5.2.55) ja **Väinö** Eerikinpoika (5.12.85 - 22.12.49)

Niemeläinen, Eino (24.6.92 - 8.6.44 Australiassa) ja **Mooses** (4.9.84 - 16.3.40)

Niemi, Otto (2.12.69 - 7.5.51)

Nurmi, Olga, o.s. Luotsila (31.12.77 - 21.11.55)

Paasi, Anna, o.s. Niemelä (4.10.67 - 21.5.54), **Arvo** (3.1.89 - 6.1.42), **Eino** (18.12.90 - 12.11.43),

Ferdinand (25.11.74 - 23.7.55), **Kerttu**, o.s. Pohjola (2.1.95 - 26.2.55), **Lempi** (12.1.98 -

12.11.43), **Onni** Antoninpoika (1896 - 1950), **Vilho** (1914 - 1939) ja **Väinö** (1910 - 1944)

Pitkäpaasi, Arvo (11.4.90 - 28.1.46), **Heikki** Oiva (20.5.14 - 15.2.40), **Onni** Väinö (17.7.79 -

17.11.44), **Soini** (2.2.98 - 16.6.55), **Saima**, o.s. Niemelä (12.1.95 - 29.6.54) ja **Väinö** (10.10.91 - 17.3.46)

Pohjola, Edla, o.s. Bolshoi (14.1.67 - 13.3.41), **Johanna** (5.1.76 - 11.8.50) ja **Sulo** (5.1.94 - 8.4.48)

Raki, Naimi, o.s. Seppä (16.11.96 - 25.12.50)

Ranta1a, Amalia, o.s. Mikkola (29.7.60 - 16.2.42), **Arvo** (16.11.00 - 52), **Kaarlo** Olavi (1.4.22 -

17.7.44) ja **Viktor** (22.9.85 - 1953)

Saarinen, Jeremias (26.7.62 - 7.3.41) ja **Saara**, o.s. Niemelä (14.8.66 - 29.5.49)

Seikku, Johanna, o.s. Pitkäpaasi (18.1.75 - 19.4.40)

Seppä, Anton (15.1.67 - 17.12.42), **Edla**, o.s. Niemelä (2.11.81- 6.5.55), **Josefiina** o.s. Pitkäpaasi (26.8.53-1.10.40), **Liisa** o.s. Natka (26.9.90 - 13.5.50), **Maria** Kristiina o.s. Paasi (25.3.60 - 17.3.53), **Marjaana** o.s. Niemelä (12.8.73 - 17.1.48), **Oskari** (2.5.74 - 10.2.47), **Toivo** (12.9.84 - 17.8.53) ja **Veikko** (17.9.92 - 10.2.47)

Vieläkin puutteellisempia ovat tiedot allamainituista, jotka ovat matkasauvansa jättäneet eri aikoina, eri tavalla ja eri paikoissa viisivuotiskausin mainittuina!

Vv. 1939-45: **Otto Harjula, Kristian Paasi ja Väinö Saarinen.**

Vv. 1946-50: **Matti Paasi, Hilma Pohjola, Jeremias Pohjola ja Paavo Pohjola.**

Vv. 1951-55: **Valio Harjula, Ida Markkula, Herman Määttä, Maria Määttä, Eemil Paasi, Taneli Pohjola, Aleksandra Raki, Amalia Seppä, Armas Seppä ja Aksel Tommola.**

Kaikkien näiden vainajien nimet piirtyvät tavalla tai toisella kotisaaremme vaiheisiin siitähän huolimatta, että he olisivat varsinaisen elämäntyönsä suorittaneet kotikylämme ulkopuolella. Harras Pitkäpaaden sekä myös pitkäpaatelaisten ystävä oli kotipitäjän kunnanlääkäri, lääkintöneuvos Johannes **Carpén**, joka siirtyi ajasta ikuisuuteen v. 1953 ja jonka nimi tässä tulkoon mainituksi. Vielä sopinee tässä yhteydessä mainita, että taidemaalari **Ester Helenius** (16.5.75 - 12.10.55), joka vietti useita kesiä parhaasta nuoruudestaan Pitkäpaadella, ja joka useassa teoksessaan on kuvannut saarelaisia ja saaren luontoa, sai iäisyyskutsun tänä syksynä Helsingissä. Samalla kun nöyryämme näiden muistojen ääreen, samalla meidän on myös hiljennyttävä kaikkien niitten pitkäpaatelaisten hautakumpujen ympärillä, jotka aikaisemmin saaren rauhaisassa ja kotoisessa elämässään ovat löytäneet matkanpänsä kukin omalla tavallaan. Heistä saattaa monen nimi olla unohtunut ja useitten hautakumpu nurmettunut, mutta kaikkien heidän sekä evakko- että taistontieillä uupuneiden muisto elää velvoittavana vaalimaan menneisyyttä ja tekemään työtä yhteisen vapaan isänmaamme hyväksi kukin omalla työsarallaan, jotta tulevaisuus olisi valoisampi kuin työntäyteinen elämämme on ollut meille, rakkaat lapsuusleikkikentät ja kodit jättäneille evakkotaipaleella eläville. Meidän on suunnattava katsemme ylös- ja eteenpäin. Sieltä kaikki hyvä ja täydellinen lahja tulee.

N. & N.

SANANPARSIA JA SANONTATAPOJA

Ei konstia kangella käännetä

Huh, hapanvelli, kokkareet kun kissanpäitä

Mitäs tuul kivelle taitaa

Muuttui maku kun hapanvelliin voita pisti

Se naula veti, sanoi timpermanni kun naulan taskuunsa pisti

Syökää vahvasti, (sanoi N.N.) kun talkoisiin kutsui

Taavi Niemelä

Ei koiraa ole karvoihin katsomista
Jaakon päivänä on yö pimiä ja mustikka kypsä
Jempti kun mummon röijy
Kun mies vanhenee, niin vika nuorenee
Laita laps kyytiin, käy ite perästä
Lykkyä pyttyyn ja nappulat kiinni
Minkä teet niin tervaa
Musta pilvi hirvittää, harmaa pilvi sataa

Marja Puska

K o u l u t i e

Tuli tuohon otsikoksi piirrettyä sana, jota monet meitä paljon viisaammat ovat jo ammin käyttäneet kuvatessaan aitoja tunnelmia ihmispoloisen lapsuustaipaleelta, Tuli piirrettyä, erikoisesti siksi, että näin jälleen joulun lähestyessä ajatukset väkisinkin askartuvat kohti kotoista Pitkäpaattamme, kohdistuvat sinne sitä tietä, jota koulutieksi oli lupa aikoinaan kutsua.

Tekee mieli väkisinkin pysähtyä tälle koulutielle nyt tässä paikassa, missä se nyt niin minun kuin Sinunkin kohdalta on kulkemassa. Ja tekee mieli katsoa varovaisesti taaksepäin.

Mikä kumma, ei sieltä varsin epämiellyttäviä näkymiä eteen pilkاهدakaan. Näkyypähän vain mm. ensimmäiset askeleet kiertokouluun, minun kohdaltani Itäpäästä hiekkapolkua pitkin aina Pohjaspäähän Sepän Armaksen asunnolle asti. Näkyy sieltä ensimmäisen opettajan hymynvoittoiset kasvot, näkyy leppoisa tavaamisen aloittelu ja näkyy sieltä koulun ensimmäiset nuhteetkin luvattomasta viinimarjapensaissa viihtymisestä. Kenpä meistä ei ensimmäistä koulutietään muistaisi, kukin omaansa ja omalta kohdaltaan,

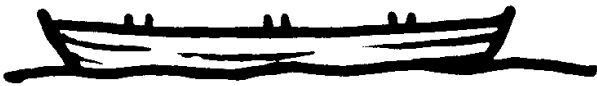
Ja muistaisi siitä eteenkin päin, Minä esimerkiksi kunnianarvoisan opettajani Johan Herman Määtän koulua, jonka ankaruutta joskus jälkeinpäin olisin toivonut vieläkin ankarammaksi. Tinkimätön vaatimus kristinopin kappaleiden osaamisesta, vaatimattoman tuskalliset koukeromme Euroopan kartassa, jota tunnista tuntiin masiinapaperille tuhertelimme, monet "ylimääräiset valtiopäivät" koltostemme koristeeksi, täyden illan mittaiset joulu- ja raittiusjuhlanäytelmät ja juhlalliset todistustenjakotilaisuudet ovat erikoisesti syöpyneet kurittomaan pojanmielemme. Ja varmasti monen muunkin tämän ikäluokan pojan ja tytön, joille kaikille tässä tervehdys koulutieltä saapukoon.

Jotkut, jo tosiaan varsin monet meistä kylvetettiin sitten edelleen opinsaunassa, joka koulutien päässä sijaitsi joko Haminassa, Säkkijärvellä tai Viipurissa ja josta meitä kotisaareen ainakin kolmasti vuodessa odotettiin: jouluna, pääsiäisenä ja kevätlukukauden päätyttyä. Tuosta joululomamatkasta tämä koulutie-ajatus mieleeni juolahtikin. Ai, mutta että oli jännittävää iltapimeällä potkukelkalla kopistella yli selän kotisaareen Paationmaalta tai Laitsalmelta käsin nuorena notkuvaa syysjäätä myöten, Silloin joskus kovastikin pelotti. Pelotti kovasti, mutta oli toisaalta niin jännittävää. Pojanmielellä turvasimme kuitenkin aina luotettavaan saattajaamme. Sieltä ne sitten vilkuttivat vastaan kodon odottavat tulet. Toivottivat jo kaukaa tervetulleiksi. Ja olivat tervetulleita.

Nämä äsken mainitut tiet jo johdattelivat niin meitä kuin teitäkin siihen kouluun, jota me useimmat Pitkäpaadessa syntyneet nyt jo käymme, suureen elämäkouluun. Tavallista kouraantuntuvampi onkin tuo koulutie meille. Monien katujen, valaistujen ja valaisemattomien, kautta se on käynyt, monien ihmisten ilmoille entänyt, monet opit meille antanut, monta ystävää meille suonut, mutta myöskin meille vihaa ja suurtakin epäystävällisyyttä tarinnut.

Se on sitä suurta elämäkouluu, jota me nyt olemme käymässä. Kulkemassa sitä koulutietä, jonka varrelta niin mielellään, varsinkin näin suuren juhlan aattohetkinä antaa muistojensa liittää elon ensimmäisille kouluteille. Johdattakoon tämä pieni kyhäelmäni meidän kaikkien pitkäpaatelaiden muistot arkisista touhuistamme jälleen tänäkin vuonna parhaalle koulutielle, lapsuutemme koulutielle, jolle meidän on lupa ruveta vain suurissa muistoissamme, mutta jolta koulutieltä meiltä on kuitenkin lupa jatkuvasti ammentaa lapsenuskon suurta ja kannustavaa voimaa nykyiselle koulutielle. Parhaat jouluterveiset kaikille kotisaarelaisille elämän koulutien kulkijoille.

Eino Sepältä

MURTEESTA

Ainakin pitkäpaatelaiset itse olivat sitä mieltä, että heidän murteensa oli hyvin kirjakielen kaltaista. Voitiinkin helposti havaita murteen huomattavimman piirteen olevan siinä, että **d**-kirjainta ei käytetty, sen tilalle asetettiin **t** vain harvoin – silloin kun sen poisjättäminen olisi tehnyt sanan peräti oudoksi, ehkäpä vaikeasti ymmärrettäväksi tai epäselväksi, esim. **äiti** – **äitin**, ei **äi'in** (huom! äijä – äijän) – eikä sitä myöskään korvattu millään muullakaan kirjaimella, se vain yksinkertaisesti jätettiin pois, esim. **sata** – **saan**, **luoto** – **luon**, oikeastaan **sa'an** ja **luo'on**, mutta käytännössä lausuttiin sanat, kuten edellä on kirjoitettu. Joissakin taivutusmuodoissa saattoi jonkun puheessa esiintyä huomattava **j**-äänne, esim. **tietää** – **tiijän**, **me** – **meijän**, mutta ei se ollut mitenkään yleistä, Joissakin tapauksissa taas **j:n** poisjättäminen ei voinut tulla kysymykseenkään, esim. **ei sada** – **ei saja**.

Paitsi **d**-kirjaimen poisjättämistä, esiintyi murteessa muitakin lyhentämisiä, esim. **sinä** – **siä**, **minä** – **miä**, kun taas toisaalta muutamissa sanoissa vokaali muutettiin diftongiksi, kaksoisääntiöksi, esim. **he** – **hyö**, **te** – **työ**. Tämä tuntui tekevän puheen sulavaksi eikä vähemmän miellyttäväksi. Muutamissa muissakin tapauksissa vaati murre **d:n** poisjättämisen vuoksi pieniä vokaalimuutoksia sanan vartalossa, esim. **viedä** – **vii(j)ä**, **lyödä** – **lyy(v)ä**, **syödä** – **syy(v)ä**.

Yhdysanan edellisen osan tai sanan lopussa oleva **i** tai muukin vokaali jätettiin toisinaan pois, esim. **Suurimatala** – **Suurmatala**, **Väliuoto** – **Välluoto**, **pieni kivi** – **pien kivi**, **kyllä** – **kyl**.

Konsonanttiyhdyntymän **ts** murre korvasi kahdella **t**-kirjaimella, esim. **metsä** – **mettä**, **katsoa** – **kattoo**, **itse** – **itte**, myös **ite**.

Joissakin tapauksissa **e**-vokaali muuttui ääksi, esim. **mennä** – **männä**.

Murteessa oli joukko sanoja, joita ei juuri tapaa muissa murteissa, mutta oli myös sanoja, jotka viittasivat joko ruotsalaiseen tai slaavilaiseen alkuperään. Vierasperäisistä sanoista toiset esiintyivät murteessa hyvin yleisesti, esim. **seili** – **purje**, **tormi** – **myrsky**, **teleskat** – **kottikärryt**, kun taas toisia käytettiin harvoin, esim. **hiitra** – **viekas**.

Ajan kuluessa oli murteen ilmeneminen tullut aina vähäisemmäksi, ja nuorempi polvi, joka oli saanut paljon vaikutteita kotisaaren ulkopuolelta, ei enää omaksunut vierasperäisiä sanoja siinä määrin kuin vanhempi väki, vaikka heidän puhetapansa muuten olisikin seurailut kotikylän murretta.

Jäljempänä esitettävään murreanastoon, joka on osittain koottu Pitkäpaasi-Seuran yhteisissä kokoontumistilaisuuksissa, on koetettu ottaa muutamia tyypillisimpiä murreanoja. Niitä kuulee nyt

enää harvoin, kun saaren väki on hajaantunut Jumalan tuuliin. Joukossa saattaa tietenkin olla myös sellaisia sanoja, jotka ovat aikaisemmin esiintyneet ja esiintyvät vieläkin myös joissakin toisissa murteissa. Toisekseen puuttuu luettelosta varmaan useita sellaisia murre sanoja, jotka ovat esiintyneet Pitkäpaaden ja ehkäpä vain Pitkäpaaden murteessa.

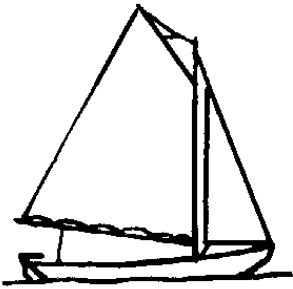
aitanparvi	– 2-kerroksisen aitan ylempi kerros
ehta	– iltatyö(seurue)
hapari	– rannalla vesiajolla oleva
heparonksu	– pensaskanukka, valkokukkainen ja punamarjainen rantakasvi
houver	– eräs merilevä
huokonen	– veneen kaarien vesireikä
iili	– kuuro, puuska
jata	– verkkojono
jenkki	– lierihattu
kairi	– hiekkasärkkä
kalavoia	– jungertaa (airolla)
kalvein	– verkonkudonnan työväline
kankamanni	– saarella ilman venettä oleva
katka	– venettä siirreltäessä sen alle asetettava pyöröpuu
kaulanne	– kannas
kimara	– tuulinen ja kylmä sää
kimpura	– hapan
kokkamaito	– hapanmaito, "kokkelipiimä"
kornastaa	– kuorsata
kuukkia	– kurkottaa, kurkistaa (laidan yli)
kyynätä	– ajaa takaa
lompka	– kivilouhimo
lollo	– rinta (naisen), nisä
mantulainen	– eräs pieni (syötti)kala
metka	– hauska
mutina	– heikon jään hyllyttäminen
myrä	– hämärä
näätinki	– uusi (lumeton) jää
partsa	– verkon päässä oleva paino
peitteli	– taltta
peuhata	– telmiä
pilikello	– tiuku
Pohelanpää, Pohjelanpää – Pohjolanpää	
Pohjaspää, Pohjospää – Pohjoispää	
Keskylä	– Keskikylä,
purnu	– (suur)syömäri; kurainen
puti	– piikkikalojen keittojäte
raatti	– neuvonpito, neuvottelu, istunto
runni	– ahtojää, jäävuori
ruokkia kaloja	– perata kaloja
rautteenen	– piikkikala
renkku	– palli, jakkara
röntti	– savuke
serpa	– liemi, keitto
setu, setukka	– setä
sikunliku	– variksenmarja
sohka	– vedessä olevaa tai vetistä lunta

sotku	– pyykki
sotti	– side
sulaani	– säilytyskomero
suppu	– myrskyn hienontamaa jäätä
suvainen	– marjan raakile
tarpoa	– kahlata
tasakko	– ruuhi

U. Niemelä

HENKILÖHAHMOJA

Pitkäpaaden saarikylän historiaa tutkittaessa havaitsemme joukon henkilöitä, jotka löytyvien asiakirjojen mukaan aivan erikoisella tavalla ovat vaikuttaneet saaren kehitykseen tai toimintoihin yleensä. He ovat saattaneet tehdä palveluksia hallitsijoilleen, he ovat taloudellisella toiminnallaan osoittaneet olleensa suurliikemiehiä ja merenkulkijoita. Sen vuoksi olisi asiaan kuuluvaa ja mielenkiintoistakin esittää lyhyet elämäkerralliset tiedot kaikista saaremmen huomattavista henkilöistä. Toivottavasti meille siihen joskus tarjoutuu tilaisuus.

Nyt otamme esille asian helpomman puolen, ryhdymme lyhyesti kertomaan aikalaisistamme, niistä tavalla tai toisella saaren historiassa mainittavista henkilöistä, jotka itse olemme nähneet tai ainakin joku joukostamme on heidät aikanaan nähnyt ja tavannut.

Eljas Niemelä

Eljas Matinpoika Niemelä syntyi huhtikuun 14 p:nä 1847. Emme voi sanoa, että hänen lapsuutensa olisi millään tavalla poikennut tavanmukaisesta, joskin sanotaan hänellä olleen hampaita suussa syntyessään, ja nuorukaiseksi tultuaan hän lähti merille kuten toisetkin. Hän purjehti ulkomerillä – aina Etelä-Amerikkaan asti – monet vuodet ollen laivoissa matruusina ja kirvesmiehen. Hänen puolisonsa oli Juliana Eljaksentytär Olli Kiiskilahdesta.

Erikoisesti juuri kirvesmiehenä purjehtivilla henkilöillä oli kaikin puolin paremmat mahdollisuudet puhdetöiden tekemiseen, heillä oli ammattitaitoa ja heillä oli paremmat työntekomahdollisuudet. Niinpä tiedetäänkin Eljas Niemelän jo merillä ollessaan rakennelleen laivojen pienoismalleja.

Ehkä terveydelliset syyt, ehkä muut tekijät saivat aikaan sen, että E luopui merielämästä jo verrattain aikaisin. Havaitsemme, että meriltä tultuaan hän aloitti huomattavat kirjalliset harrastuksensa. Vuosisadan alussa (1903-1904) hän kirjoitteli pitkiä alakertoja sanomalehtiin. Kerrotaan hänen käyneen Porvoossa Werner Söderströmillä tarjoamassa tuotteitaan. Tarjouksen oli sanottu herättäneen mielenkiintoa, mutta jostakin syystä ei kuitenkaan lopulliseen sopimukseen päästy.

Säkkijärven Sanomat, joihin E näyttää useimmat kirjoituksensa antaneen, mainitsee hänet kirjailijaksi, itse hän tyytyy kynäilijä titteliin. Elias Niemelä kirjoitti hyvin paljon suorasaanaista, mutta kirjoitti hän myös Kalevala-tyyliin kokoonpantuja kertomaruonoja. Tähän mennessä löydetty Eliaan ainoa käsikirjoitus sisältää, runomittaisen esityksen hänen vaimonsa veljen hukkumisesta Tormoon Himansalmeen v. 1871, runo on kirjoitettu v. 1878. Varhaisin sanomalehdistä löydetty Eliaan kirjoitus koskettelee itämaisen sodan muistelmia Pitkäpaaden saarelta (v. 1901).

Eräs Koittaressa alakertana v. 1906 ollut "Runo Pitkäpaadelta" kosketteli saarikylän syntyä ja

sen vaiheita. Hän alkaa runon:

Noin kuulin saneltavaksi,
Tiesin virttä tehtäväksi,
Oman saaren kasvannasta,
Pitkäpaaden paisunnasta: ---

ja sanoo lopuksi:

Niin on entinen elomme
Jäänyt huonosti jällelle,
Kun ei ukkovainajista
Eläjistä entisistä
kynään yksikään kajonnut
Jäi tää teko minulle
Miehelle mitättömälle,

Tästä saamme tietää, että Eljas on kiinnittänyt huomiota kotikylämme vaiheiden selvittelyyn ja valittaa, että hän ei ole saanut käytettäväkseen sellaisia kirjallisia tuotteita, kirjoja tai kirjoitelmia, joista asia selviäisi. Hän lieneekin kokonaan nojautunut perimätietoihin, johon viittaavat myös hänen muut asiaa koskettelevat kirjoituksensa.

Kirjallisten harrastustensa ohella, johon hänen vaimonsa tiedetään suhtautuneen kielteisesti siitä saatavan pienen tulon vuoksi, Elias Niemelä rakenteli pieniä laivamalleja, sellaisia, joita voitiin uittaa vedessä, sekä puhtaasti koristetarkoituksiin aiottuja, jotka olivat lasin alla laatikossa. Näitä molempia, hän myi pääasiassa saarella kesäisin oleskeleville kesävieraille.

Vuosisadan alkupuolella rakensi E myös purjevene, jota sanottiin Eljaksen kilpuriksi (kilpuri = huvijahti). Se oli tehty tasasaumaan kapeista laudoista, pituus n. 5-6 metriä, tasaperäinen, keula vähän huvijahdin tyylinen. Se oli maalattu vaaleanpunaiseksi, siinä oli kaksoispurje, isopurje ja halkaisija (liiveri). Sillä E teki kalamatkansa ja muut tarvittavat veneretket.

Eljas rakenteli myös purjeita tilauksesta ja teki myös muita merimiestöitä.

Ehkä aikansa kuluksi, ehkä myös toisten esimerkkiä seuraten Elias Niemelä istutti talonsa takana olevaan tarhaan muutamia omenapuita. Niiden tultua isoiksi ja ruvettua tuottamaan hedelmiä, koki E kuten jotkut muutkin kylän pahanilkisten poikien omavaltaisen omenanverotuksen. Asiasta Eljas kirjoitti Viipurin Sanomiin (?) runon Omenapuu, jonka ensimmäinen säkeistö kuului:

Voi minä poloinen poika,
Kun istutin omenapuita,
Oisin ennen istuttanut
Katajoita karkioita,
Oikein orjantappuroita.

Kerrotaan että kyläläiset pitivät runoa loukkaavana ja haastoivat Eljaksen kärkeihin. Asiaa ei tiettävästi otettu käsiteltäväksi, kun E oli sanonut, että eihän Virolahdessa ilmesty sen nimistä lehteä, missä runo on julkaistu, jos on joitakin vaatimuksia esitettävänä, niin menkää Viipuriin, oli Eljas sanonut. Siihen oli asia jäänyt. Viipuriin menoa ei asian vuoksi tullut. Toisen kertoman mukaan taas Eljas olisi ensin saanut käräjillä sakon ja sen jälkeen katuvin mielin kirjoittanut edellä mainitun runon.

Vaikka perhe olikin pieni – kaksi henkeä – olivat taloudelliset huolet aina painamassa. Saadakseen lisätuloja Juliana oli ruvennut harrastamaan leipurin ammattia ja Virolahti-laiva toi hänelle Raskilta Haminasta limonaattia. Kesäiltaisain nähtiin silloin tällöin nuoria miehiä loikomassa Eljaksen pihassa tai istumassa pöydän ääressä, joka oli sijoitettu tarhaan talon vieressä olevan

suuren kalliontapaisen kiven kylkeen. Pulla ja limonaati, joskus ehkä kahvikin, tekivät hyvin kauppansa. Joskus Juliana teki myyntimatkoja keisarin laivastoonkin Kavonselälle. Apulaisena oli silloin siskonsa tytär Alma Nurminen (o.s. Niemelä).

Eljas Niemelä oli vaatimaton luonteeltaan, ja ennen kaikkea herkkä, uskonnollismielinen ja karskiuden vastakohta. Naapurin pikkupojat löysivät hyvin mieluisan paikan Eljaksen läheltä hänen rakentaessaan pikku laivoja. Poikiin hän suhtautui kuten isä poikiinsa ja kertoili hän pojille asioita, jotka heitä kovasti kiinnostivat

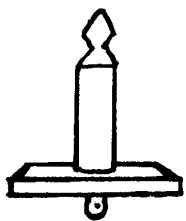
Eljas piti kovasti myös eläimistä, josta voidaan mainita, että heillä oli pihassa musta pässi, joka tuli hyvin mielellään puskemaan pihan läpi kulkevia lapsia. Lapset olivat sen saaneet ehkä tahtomattaan vihaiseksi; kun pihan läpi oli pakko kulkea – mitään yleistä tietä kun ei ollut – tuli pässi uteliaisuudesta lasten luo, jotka taas saattoivat sitä pelätä ja koettivat sen vuoksi mennä pakoon. Siitä alkoi sitten kilpajuoksu ja pässi tuli ehkä vihaiseksi tai halusi jatkuvasti leikkiä. Tämä oli ehkä välillisesti syynä siihen, että Piku sai tuomion. Sen vaiheista kirjoitti E Säckijärven Sanomiin v. 1904 kirjoituksen, jossa hän peittelemättä tuo ilmi kiintymyksensä lopetettua kasvattiaan kohtaan,

Muistan tämän patriarkallisen ulkomuodon omaavan vanhuksen kotinsa portailla surkutelleen juuri teurastettavaa sikaa, jota toimenpidettä hän itse ei nähtävästi olisi mitenkään voinut suorittaa. "Voi messä posso, voi messä posso", kuulin hänen sanovan.

Eljas Niemelän elämä sammui kesäkuun 5 p:nä 1910. Hän sairasti pitkähkön ajan jonkinlaista halvausta sen ilmetessä häiritsevästi puhekykyyn. Leppoisan varhaiskesän sunnuntaina hänen tomumajansa lähimpien omaisten saattamana kätkettiin Virolahden kirkkotarhan yhteishautaan, jossa hänen leposijansa täsmällinen sijainti ei ole enää määriteltävissä.

Me jälkipolvi saamme olla suuresti kiitollisia siitä, että Eljas Niemelä on tallettanut meidän luettavaksemme joukon kotisaaremmen vaiheita koskevia perimätietoja. Ilman häntä ne ehkä olisivat kokonaan tavoittamattomissa. Mieli pahaa tunnemme kuitenkin sen vuoksi, että kaikki hänen kirjallinen jäämistönsä poltettiin tai muuten hävitettiin heti hänen kuolemansa jälkeen melkein viimeistä piirtoa myöten. Hänen vaimonsa, joka oli havainnut, että kirjallinen työskentely ei tuottanut sanottavasti tuloa Eljaksen eläessä, ei ymmärtänyt että jäämistöllä olisi mitään arvoa vastaisuudessakaan. Vasta myöhemmin olivat jotkut henkilöt säikähtäneet todetessaan tapahtuneen. voimme olettaa, että paperien mukana paloi paljon sellaista, jota ei millään saada korvatuksi, sillä selvää on, että, kaikki hänen kirjoittamansa ei ole saavuttanut painoasua. Mutta sitäkin on kuitenkin niin paljon, että siinä riittää runsain mitoin tutkimista.

U. N i e m e l ä

PITKÄPAADEN VARHAISHISTORIAA

Neljä, viisi vuosituhatta sitten, jolloin muinaisen kivikauden kalastajien ja metsästäjien jo tiedetään retkeilleen, jopa kiinteästi asuneenkin nykypäivien Virolahden alueella, oli pitäjän edustalla sijaitseva Pitkäpaaden saaristo vielä miltei kokonaan meren peittämä. Vasta paljon myöhäisempään kauteen, ehkä Kristuksen syntymän tienoille, kuulunee osa siellä löytyvistä kiviroukkiohautoista, jotka valitettavasti ovat jääneet tieteellistä tutkimusta vaille.

Varhaisimmat tunnetut inhimillisen elämän muistot Pitkäpaadelta ovat peräisin ensimmäisen vuosituhannen lopulta jKr. Ne liittyvät aikaan, jolloin maamme etelärannikko sivunnut tarunhohteinen, suuri "idäntie" oli joutunut kaukoretkillä liikkuvien Pohjolan viikinkien haltuun ja mahdollisesti viittaavat vierasperäisen, pakkoverotusta ja kaupankäyntiä harjoittaminen siirtokunnan olemassaoloon.

Vaikka Länsi-Karjalan rannikko saikin jo 1000-1200-luvuilla jKr. kiinteän, nykyaikaan asti

jatkuneen asutuksen lienevät eräät tärkeimmistä yhteisnautinnassa olleista tai kruunun yliomistukseen joutuneista apajapaikoista pysyneet asukkaita vailla. Niinpä varhaisin tieto Viipurin linnan kalastamona tunnetun Pitkäpaadenkin asukkaista on vasta vuodelta 1543. Virolahdelta mainitaan silloin 7 miestä, jotka maksoivat veroa siitä, että he käyttivät karjansa laitumena rannikon edustalla olevia saaria. Yksi näistä miehistä, Jaakko Henrikinpoika-nimeltään, suoritti veroa Pitkäpaadesta. Seuraavien vuosien asiakirjoista selviää, että Jaakko myöskin asui siellä. Kalastuksen ja karjanhoidon ohella Jaakko Henrikinpoika harjoitti laivallaan kaupankäyntiä Viron kaupunkien kanssa. Kuningas Kustaa Vaasa kielsi kuitenkin 1540-luvulla tällaisen maalaispurjehduksen uhaten sen harjoittajia ankarilla rangaistuksilla ja kehottaen heitä siirtymään porvareiksi Viipuriin. Pitkäpaaden Jaakko jäi kuitenkin saareensa.

Kun venäläiset v. 1555 hyökkäsivät Suomeen, laati silloinen Virolahden kirkkoherra juhannuksen tienoissa ns. jousimiesluettelon, jossa Jaakolla on merkitty 4 sotaan kelpaavaa miestä. Elokuun alussa kuningas lähti Tukholmasta suuren laivaston ja sotaväen mukana Viipuriin. Syyskuun 18 p:nä laivasto saapui Pitkäpaadelle, jossa se luultavasti epäsuotuisten ilmojen vuoksi viipyi kuukauden loppuun. Pitkäpaadella on tuona aikana päivätty n. 20 kuninkaallista kirjettä ja määräystä. Meille mielenkiintoisin on 23.9.1555 päivätty avoin kirje Virolahden saariston talonpojille saada Viroon viedä osan saamistaan kaloista, ja vaihtaa ne siellä viljaan ja pellavaan. Talonpoikien tuli puolestaan luovuttaa kuninkaan käytettäväksi niin monta "laivamiestä" kuin kuningas kulloinkin tarvitsi. Näistä laivamiehistä tuli sitten ns. kruununperämiehet eli luotsit. Virolahdella niiden lukumäärä oli 6-7, Vehkalahdella aluksi vain 2. Samana syksynä 1555 oli muutamia Viipuriin matkalla olevia muona- ja ammuslaivoja jääesteiden vuoksi jäänyt talveksi Pitkäpaadelle. Talvella 1556 kuningas kehotti Viipurin raatia ja Porvoon voutia huolehtimaan siitä, että tavarat kiiruusti kuljetetaan Viipuriin ennen kuin venäläiset ehtivät jätse tulla ryöstämään ne.

Kesällä 1567 tapaamme Pitkäpaaden Jaakon laivallaan kuljettamassa Venäjän lähettämiä seurueineen Viipurista Tukholmaan, jonne hän saapui ainakin ennen elokuun alkua. Matkastaan hän sai palkkaa 70 silloista markkaa. Tämän jälkeen emme tiedä Jaakosta enää mitään, joten hän lienee kuollut.

Sitten alkaakin 25 vuotta kestänyt Venäjän sota vv. 1570-95, jonka kauhut ylittivät ison vihan ajat. Pitkäpaaden isäntänä oli nyt Hannu Jaakonpoika. Hän oli kuuluisin pitkäpaatelainen ja pitäjämme toiseksi varakkain mies 1571. Hänellä oli silloin Pitkäpaadessa 10 lehmää, 3 kolmivuotista hiehoa, 20 lammasta ja 2 sikaa. Hannu – samoin kuin pari hänen veljeäänkin – oli kruununperämies, joka kesät palveli sotalaivoissa milloin Narvan vesillä, milloin missäkin. Hän oli taitava purjehtija ja reittien tuntija, joka viranomaisten ja laivaston piireissä oli tunnettu mies. Se käy ilmi hänen monista palkkakuittijäljennöksistään.

Jouluaattona 1569 Hannu on pitäjän kirkkoherran luona, joka kirjoittaa hänelle seuraavanlaisen todistuksen, jonka alle Hannu piirtää puumerkinsä. "Minä Hannu Jaakonpoika Pitkäpaadesta Virolahden pitäjästä vakuutan tällä avoimella, todistuksellani saaneeni ja nostaneeni Antti Niilonpojan (= Viipurin linnan vouti) käskystä ymmärtäväiseltä Heikki Laurinpojalta, Kuninkaallisen Majesteetin nimismieheltä Viipurin läänissä, perämiehen palkkaani "Murjaanin" ("Murjaani" oli Ruotsin sotalaivaston alus) perämiehenä olostani Narvan vesillä kuluneena kesänä 13 Viipurin panna (viljamitta) ruista. Vakuudeksi siitä, että ylläkirjoitettu on totuuden kanssa yhtäpitävä pyydän minä yllämainitun pitäjän kirkkoherran Mathias Heikinpojan sinetillään vahvistamaan sekä omalla puumerkilläni vakuutan sen oikeaksi. Virolahdella 24 p. joulukuuta. 1569."

(puumerkki)

Jo uutena vuonna 1570 hyökkäsivät venäläiset maahan. Helmikuussa tuli toinen joukko ja maaliskuussa kolmas jään ylitse. Koko Suomen etelärannikko Rajajoelta Helsinkiin joutui nyt hävityksen alaiseksi. Kiiskilahdessa viholliset polttivat 1 talon, Vaalimalla 4, Kurkelassa 1,

Orslahdessa 8. Pitkäpaasi, Paatio ja Laitsalmi nähtävästi säilyivät vielä silloin. Vuoden, parin päästä (aikaa en ole vielä onnistunut saamaan selville) joutui Hannunkin koti tuhon omaksi. Sen jälkeen Pitkäpaasi pysyi autiona n. 60-70 v., jolloin sen niityt ja pellot metsittyivät.

Hannu siirtyi nyt kotinsa menetettyään Rännäsiin, jossa vähitellen hankki huomattavan karjavarallisuuden. V:n 1629 tienoissa hän siirtyi kylästä hieman syrjään meren partaalle. Näin syntyi Hanskin kylä. Hänen kaksi perämiesveljeään asuskelivat kenties aluksi kesäisin Pitkäpaadella, mutta siirtyivät lopuksi Laitsalmelle. Lokakuun lopulla 1581 Hannu ohjaa sotalaivan täynnä väkeä kovassa myrskyssä Narvasta Helsinkiin. Saamassaan suosituskirjeessä sanotaan "- -- olimme ankarassa myrskyssä ja hädässä eikä meillä ollut muuta turvaa kuin taivaan Jumala ja sitten Hannu Jaakonpoika, joka onnellisesti toi meidät perille."

Helmikuussa 1578 oli Hannu Jaakonpoika. erään toisen miehen kanssa opastamassa ratsu- ja jalkaväkeä sekä tykistöä (yht. n. 3000 miestä) Tammiosta jään yli Perniönpäähän Inkerinmaalle. Samottiin hävittäen Laukaanjoen rantoja pitkin Jaamaan, jonka esikaupunki poltettiin. Sieltä jatkui matka Kaprion tienoille. Kolkanpäästä palasi sotaväki jään yli takaisin tänne helmikuun lopulla. Hannu oli matkallaan menettänyt hevosen altaan.

Pitkäpaadesta oli nyt tullut sotalaivaston asemapaikka. Myöskin jalkaväkeä ja tykistöä majaili siellä. Heinäkuun 30 päivänä Venäjän lotjalaivasto ryösti Virolahden kirkkoa ja pappilaa sekä läheisyydessä olevia kyliä. Viipurista lähetettiin laivasto, jossa oli myös jalkaväkeä Pitkäpaadelle, mutta venäläiset olivat sillä välin ehtineet mennä tiehensä. Pahin tuho meidän paikkakuntiamme kohtasi helmikuun lopulla tai maaliskuun alussa 1590. Silloin venäläiset vangitsivat Vehkalahdella 476 henkeä ja surmasivat 31. Virolahdella oli vangittujen luku 530 ja surmattujen 88, Virolahden pappilasta otettiin vangiksi 13 henkeä, Orslahdesta 4, Laitsalmelta 3, surmattiin 1, Paatiosta tapettiin 1 ja vangiksi otettiin 15.

Hannun veljet olivat Laitsalmella. Kun heidän jälkeläisensä v. 1640 tienoissa toimittivat omaisuuden jaon, ei toisen veljen jälkeläiselle pojanpojalle Tuomaalle tullut kuin irtaimistoa. Häntä kehoitettiin sen vuoksi ottamaan haltuunsa joku Laitsalmen autiotiloista tai etsimään uusi asuinpaikka. Tuomasta veti puoleensa isoisän syntymäsaari ja niinpä hän todennäköisesti syksyllä 1642 muutti perheineen Pitkäpaadelle ja aloitti siellä uudelleen asutuksen. Hänen jälkeläisiään on koko nykyinen Pitkäpaaden kylä. Eräs Tuomaan pojanpoika otti Orslahdesta autiotilan haltuunsa ja muutti 1690 sinne; eräs sisarista naitiin Kuorsaloon. Pitkäpaadella Tuomas jatkoi edelleen perämiehen ammattiaan ja sai kuningas Kaarle X Kustaalta 5.7.1654 verovapauden Pitkäpaadella omistamaansa torppaan "koska" – sanotaan kirjeessä – "Tuomas Henrikinpoika, on vanha perämies, jonka esi-isät ennen häntä ovat samaa ammattia harjoittaneet ja hän Tuomas sitä tointa edelleen hoitaa".

20.8.1652 kuningatar Kristina lahjoitti Vilajoen herralle kenraaliluutnantti, vapaaherra Georg Pajkullille mm. Saaren (= nyk. Holmi), Härkäluodon (= Härö), Essaaren, Pitkäpaaden, Taskuhaminan, Kiuskerin, Paisaaren, Paation (= kuului silloin sotalaitokselle) ja Pukkion.

Tässä nyt muutamia tapahtumia saaremme menneistä vaiheista ja sen entisistä asukkaista. Muutamien sukupolvien aikana unohtuvat ja haihtuvat perimätiedon ja kertomukset.

Kenelläkään vanhalla pitkäpaatelaisella ei ole enää mitään tietoa 150 vuoden takaa, jolloin kuningas Kustaa III suuren laivaston ja sotaväen kanssa oli selällämme viikon verran. 25.5.1790 klo 1/2 10 illalla ankkuroi saaristolaivasto Pitkäpaaden selälle. Pari, kolme suurempaa kaleeria tarttui Lyllysaaren salmessa karille, mutta pääsivät yöllä irti. 26 päivänä kuningas adjutantteineen meni Pitkäpaadelle maihin. Venäläinen oli käskenyt kaikki miehet pois saaresta ja kieltänyt luotsauksen sekä uhannut että se, joka vain meneekin ruotsalaisten laivoihin tavattaessa hirtetään ja omaisuus poltetaan. Kuningas uhkasi käyttää samaa rangaistusta saaren lapsiin, jolleivät naiset ilmoita, missä miehet piileksivät. Kyyneleet valuivat ja valitushuudot kaikuivat kylän piholla, kun naiset näkivät aittojaan ryöstettävän Kun päämaja kuuli asiasta, kielsi se heti ryöstön. 28 päivänä tehtiin Pitkäpaadelta hävitysretki Pyterlahteen, jossa oli venäläisten varastoja ja tykkejä. Myöskin miehistö oli silloin maissa ja hevoset saarissa. Laivastossa oli myöskin ratsuväkeä mukana. 31 päivänä kuningas oli uudelleen Pitkäpaadessa, jonka ulkorannan kallioilta hän näki linjalaivojensa purjeita etelässä ja lounaassa. Samana päivänä alkoi Essaari palaa ja paloi useita päiviä. Palo sai alkunsa

sotilaiden varomattomuudesta, kun he valmistivat rannalla ruokaansa ja tuuli oli lännen ja pohjoisen välillä. Alinomaa saapui Pitkäpaadelle uusia laivoja, niin että niitä oli siellä n. 200 kpl ja yli 11 000 miestä. 2.6. klo 3 laivasto lähti Pitkäpaadelta Koiviston salmeen. Pitkäpaaden lähistöllä käytiin silloin useita pieniä merikahakoita. 3.7. Ruotsin laivasto murtautui venäläisten saartoketjun läpi. Ruotsalaisten laivojen lukumäärä oli 275 sekä meri- ja maaväki yht. 30 610 miestä. Venäläisiä oli vielä enemmän. Kelpasi silloisten pitkäpaatelaisten rannoiltaan katsella tätä näkyä.

Käsikirjoitus: Arvo Pitkäpaasi
Lisäykset ja korjaukset: Veikko Mattila

ASUTUS- JA SUKUHISTORIAA

Bolshoi–Heikkilän suvun vaiheita.

Yksi Pitkäpaaden kylän asutuksen perusongelmia on Bolshoi-Heikkilä-suvun vaiheiden selvittely ja siksi tahdon tässä yhteydessä tuoda asian esille. Kunhan tuomiokirjat Pitkäpaaden kohdalta saadaan joskus läpikäytyä, selvinnee kuinka mainittujen sukujen manttaali juontaa alkunsa. Tässä vaiheessa on se vielä arvelujen ja olettamusten varassa, joskin manttaalin myöhempi kehitys on täysin selvä.

Vastaavanlaisen ja edelliseen liittyvän ristiriidan muodostaa sukuryhmän Tommola-Pitkäpaasi-Seppä manttaali, mikä tässä sivumennen tulkoon mainituksi.

Kun nyt rupean laatimaan kertomusta Pitkäpaaden Bolshoi-Heikkilä suvuista, kerron kaiken olennaisen, mitä näistä suvuista tässä vaiheessa tiedän kiinnittäen erikoista huomiota siihen, mikä merkitys näillä suvuilla on ollut saaren asutukseen ja kylän asuttajina. Alan näistä suvuista juuri siksi, että ne ovat avainasemassa, kun kylän asutuksen ääriivivoja piirretään. Se tahtoo sanoa sitä, että saaren muita sukuja pidän selvitettyinä lukuun ottamatta Pitkäpaasin manttaalia, mikä selviää samalla kun Bolshoi-Heikkilä solmu laukeaa.

Myöskin tulkoon mainituksi, että sukuhaarojen vastaisia selvittelyjä varten, kiinteän ja yhtenäisen katsauksen helpottamiseksi olen koettanut pyrkiä mahdollisimman lähelle nykyaikaa.

Sukuhaarojen aikaisempiin vaiheisiin tulevat asiakirjat, mitkä tähän mennessä ovat vasta osittain selvitettyt, aikanaan antamaan lisävalaistusta ja myöhempiä vaiheita voi perimätieto vielä paljon selvittää. Siinä toivossa, että joku meistä voisi kerran jättää esi-isiemme vaiheet selvitettyinä ja lopullisina jälkipolville, koetan kohdaltani asiaa edesauttaa.

Sukuhaarojen kantaisä on **Eerik Matinpoika** (s. 9/5 1726 - k.10/5 1790), joka vihittiin 28/12 1748 ja rakensi Bolshoin 1760, mutta hänen polveutumiseensa suhtaudun toistaiseksi varauksella. Prokuristi Arvo Pitkäpaasin sukutaulukkojen mukaan Eerikin isä Matti on läheisintä sukua Pohjola-Luotsila-Niemelä-Mattila suvulle, jonka toisesta pojasta **Matti Matinpojasta** e.m. suvut polveutuvat, Mutta jos lähdetään tarkastelemaan asiaa manttaalin pohjalta, kuuluu se ryhmään Aatola-Markkula-Pitkäpaasi-Bolshoi-Heikkilä vastaten 1/4 Pitkäpaaden manttaalia, ollen Heikkilä-Bolshoi osaluku alkujaan 1/20 ja edelleen Aatola 1/20, Markkula 1/20 sekä Pitkäpaasi 1/10. Kun nämä lasketaan yhteen saadaan 1/4. Pohjola-Luotsila-Niemelä-Mattila, jotka ovat e.m. Matin jälkeläisiä, ovat alkujaan olleet yhtä taloa, 1/4 Pitkäpaadesta. Tommolat-Sepät ja edelleen Rantalat ja Harjulat muodostavat oman ryhmänsä 1/4 ja Paasit ovat omistaneet yksin 1/4:n.

Pitkäpaaden kylän manttaali on jakautunut edellä kerrotulla tavalla ja Bolshoi-Heikkilä manttaali kuuluu joka tapauksessa mainitsemaani ryhmään. Jos sukutaulukko pitää paikkansa, on manttaalin tavalla tai toisella täytynyt vaihtaa omistajaa, mutta siinäkin tapauksessa eivät sukutaulukot vastaa kysymykseen, kenelle nuo manttaaliosuudet ovat alkujaan kuuluneet, Totta on myöskin, että kyseessä oleva osuus, 1/4 Pitkäpaaden kylästä on jaettu viiteen osaan. Kuinka sitten manttaaliosuudet ovat vaihtaneet omistajaansa tai kenelle ne ovat alkujaan kuuluneet, jää vielä

hämäräksi ja ristiriitaiseksi.

Bolshoi-Heikkilä suvun kantaisän Eerik Matinpojan ja hänen veljensä Matti Matinpojan välisissä suhteissa kiintyy huomio myös siihen seikkaan, että Matti perii talon ja Eerik jää perinnöttä. Se on vastoin saarella vallitsevaa tapaa. Yleensä talo jaetaan aina poikien kesken tasan paitsi silloin, jos poika menee vävyksi, jolloin hän yleensä jää osatta.

Laajemmasti katsottuna, saaren sukuja selvitellessä muodostuu kolme selvästi toisistaan erottuvaa satavuotisjaksoa ja sama sääntö pitää paikkansa myös Bolshoi-Heikkilä sukujen kohdalla. **Tuomas Henrikinpojalla**, josta saaren 1900-luvun suomalainen asutus polveutuu ja joka v. 1641 muutti Laitsalmelta Pitkäpaateen, oli poika **Markku**, joka jakoi talonsa kahtia, mistä seikasta Arvo Pitkäpaasin löytö, tuomiokirjaote vuodelta 1698 kertoo seuraavaa: "Markku Tuomaanpoika astui oikeuden eteen ja pyysi oikeuden pöytäkirjaan merkittäväksi, että hänen talonsa perii hänen nuorin poikansa **Bertel** (Pärttyli) sekä sisarensa poika **Mikko Klemetinpoika**, koska vanhin poika Matti ei ole käyttäytynyt häntä, isäänsä kohtaan niin kuin hänen olisi pitänyt."

Asiasta poiketen, kuvaavana seikkana, kuinka sitkeässä perimätieto voi toisinaan olla, on syytä alleviivata em. Mikko Klemetinpoika siis "Klemetin Mikko", josta äitini tiesi kertoa Pitkäpaasi suvun esi-isänä ja jonka kertomuksen perusteella Arvo Pitkäpaasi hänet viimein löysi, mutta jonka syntyperän em. tuomiokirjaote lopullisesti selvitti. Niin yksinkertaiselta kuin asia nyt näyttääkin, niin arvaamattoman paljon työtä nuo kaksi nimeä selvittääkseen vaativat.

Perimätiedosta puheen ollen on vielä syytä alleviivata kaksi seikkaa; Elias Niemelä Pitkäpaaden historiaa käsittelevässä artikkelissaan mainitsee 1700-luvun alussa olleen Pitkäpaadessa kolme taloa ja äitini kertoi niitä olleen alkujaan neljä. Molemmat lyövät yhteen asiakirjain kanssa. Äitini kertomus on vain vähän myöhäisemmältä ajalta.

Em. tuomiokirjaotteessa mainittu Markku Tuomaanpojan vanhin poika **Matti** on Paasi suvun esi-isä, joka naimisiin mentyään erosi syntymäkodistaan Markkulasta ja rakensi Paasin 1670. Markun nuorin poika Bertel erosi kohta jaon jälkeen ja rakensi Mattilan 1695 - 1700 paikkeilla ja oli tämä Pitkäpaaden kolmas talo. Koska sitten Matti Markunpoika pääsi käsiksi manttaaliin en varmuudella voi sanoa, mutta viimeistään sen on täytynyt tapahtua v. 1831 mennessä, jolloin silloinen piirimaanmittari E.F. Lindh selvitti omistusoikeuden isoajakoa varten Pitkäpaaden kylän tilaan no 1. Silloin eivät Bertelin jälkeläiset enää omista puolta Pitkäpaadesta, vaan ainoastaan 1/4 samoin kuin Matinkin jälkeläiset, ollen jakautuminen eteenpäinkin kiistaton ja selvä.

Mikko Klemetinpojan osuus jakautuu aluksi perillisten kesken kahtia osaluvultaan 1/4 ja vasta myöhemmässä vaiheessa käy asia epäselväksi. Pitkäpaasin nykyinen (tarkoitin tilannetta ennen evakkoa) manttaali, osaluku 1/10 ei edustane alkukantaista Pitkäpaasin manttaalia, joka lienee perinnön kautta siirtynyt Tommolain ym. sekä Seppien ym. sukuhaaroille, Pitkäpaasin "Vanhan-Jaakon" aikainen manttaali, osaluvultaan 1/10 on aikanaan ollut saman prosessin alainen kuin Bolshoi-Heikkilä manttaali ja samalla tavalla joutunut silloiselle omistajalleen sillä erotuksella vain, että Pitkäpaasin suvulla on ollut perittyäkin manttaalia kun taas Bolshoi-Heikkilä manttaali on muodostunut kokonaan omistajan vaihdon kautta huomioon ottaen alussa mainitsemani varauksen.

Edellä on tullut selvitellyksi niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet Bolshoi-Heikkilä suvun manttaalin muodostumiseen ajanjaksona 1640 - 1760. On vielä syytä mainita, että Tommola rakennettiin v. 1740, ja on saaren neljäs talo ja on kylän manttaali tämän jälkeen neljäsosina, jotka sitten edelleen jakautuvat selvästi havaittavina erillisinä haaroina, mutta joiden omistusoikeuden isojako vasta lopullisesti selvittää. Pitkäpaadessa jako alkaa v. 1831 ja vahvistetaan 1840. Bolshoi-Heikkilä suvun osaluvuksi saadaan tällöin 1/20 mutta isonjaon jatkuessa asiat kehittyvät edelleen. Löytynee jonkinlainen sopimus tai sovinto-oikeuden päätös, jolla Pitkäpaaden manttaali on jaettu ja jonka mukaan se on sitten aikoinaan vahvistettu.

Juhana Yrjönpoika, joka oli Paasilla renkinä, nai Paasin tyttären **Annan** 1767 ja niin syntyy Pitkäpaateen uusi suku, Leppälä. Vuoden 1768 mainitsee Arvo Pitkäpaasi Leppälän rakennusvuodeksi ja on Leppälä puolet Paasin tilasta, osaluvultaan 1/8. Heidän poikansa Jaakko, joka oli luotsi, on niin sanottu Leppis-Jaakko, jonka jälkeläisiltä sitten 1835 paikkeilla. Leppälä siirtyy Bolshoi-Heikkilä suvulle, joten Leppälä tuli olleeksi Pitkäpaaden kartalla noin 130 vuotta ja käsitykseni on, että juuri Paasin (Leppälä) talon kohdalla tapahtuvat Pitkäpaaden ensimmäiset

tilussiirrot kaupan kautta. Tämän siirron jälkeen saadaan Bolshoi-Heikkilän osaluvuksi 1/20 ynnä 1/8 - 7/40 mutta vielä isonjaon kestäessä, manttaali jakautuu edelleen osiin Heikkilä-Bolshoi sekä edelleen Heikkilä neljään osaan: **Elias, Matti, Taneli ja Henrik** sekä Bolshoi kahteen osaan: **Juhana ja Erik**. Juhana kuolee jo 1812, mutta hänen leskensä **Juliana Tanelintytär** (Pohjola) edustaa häntä. Heikkilä-suvun osaluvuksi saadaan tällöin $7/40 : 2$ ja edelleen $7/80 : 4 = 7/320$ vastaten osaa päälle $7/3840$ manttaalia sekä Bolshoin osaluvuksi $7/80 : 2 = 7/180$ vastaten $7/1900$ manttaalia.

Niin kuin edellä on kerrottu, rakentaa **Eerik Matinpoika** suvun kantakodin v. 1760 34 vuoden ikäisenä ja on hänellä tällöin neljä lasta. Manttaaliluettelot puuttuvat näiltä vuosilta aina 1820 saakka. Asian valaisemiseksi laadin tähän taulukon manttaaliluetteloiden muotoon 1760, 1780 ja 1800 sekä jäljennän v:n 1820 manttaaliluettelon, sillä niistä saa lyhyellä silmäyksellä havainnollisen kuvan suvun perhesuhteista kyseessä olevana aikana:

v. 1760

Eerik Matinpoika 34, vaimo Maria, lapset Henrik 9, Anna 7, Eerik 4, Maria 1/2. Yht. 6 henkeä 3 n ja 3 m.

v. 1780

Eerik Matinp. 54, vaimo Maria, lapset Henrik 29, vaimo Anna, tyttö Helena ja poika Henrik 1/2, veli Eerik 24, vaimo Eva, poika Juhana 2 v. Yht. 9 henkeä, 4 n. 5 m.

v 1800

Henrik Eerikinp. 49, vaimo Anna, Henrik 20, Matias 17, veli Eerik 44, vaimo Eva, poika Juhana 22, Elisabeth 17, Maria 12, Catharina 9, Vappu 5. Yht. 11 henkeä, 6 n. 5 m.

v. 1820

Henric Henricsson 40 mh. 29, söner Elias 13, Matts 11, Michel 9 och Daniel 3, Mor Anna 65, Farbror Eric 63 och son Eric 16, sons enka Juliana 26 med son Johan 6. Yht. 12 henkeä, 4 n. 8 m.

Alkuaikainen Bolshoi-Heikkilä asuntona ja talona lienee sama kokonaisuus ja Heikkilä lienee vain Bolshoin jatkoa, eivätkä he ole ennen isoajakoa kahtena talona asuneet ja sitä myöskin perhesuhteet edellyttävät. Ainakin jo v. 1820 asutaan samaa taloa isäntänä **Henrik Henrikinpoika**. Kuten edellä olevista asumussuhteista selvittävistä luetteloista huomataan pysyy väki jatkuvasti pienenä ja siinä suhteessa eroaa saaren muista taloista. Ratkaisevana tekijänä tähän vaikuttaa lasten suuri kuolleisuus sukuhaaran alkutaipaleella, sillä Henrik Eerikinpojan lapsista kuolee seitsemän pienenä.

Jos tarkastelemme ajanjaksoa 1760-1840 sukutaulukkojen valossa, niin havaitsemme että **Eerik Matinpojalla** ovat pojat **Henrik**, joka on Heikkilä-sukuhaaran kantaisä, poika **Eerik**, Bolshoi-haaran kantaisä, ja ovat he sisaruksien kanssa naimisissa, jotka ovat Orslahden Hämäläisiä. Eerik Matinpojan tyttärinä elää kolme aikuisiksi, **Maria** naidaan Ravijärvelle ja **Katariina** Laitsalmelle sekä tytär **Juliana** vihitään Matti Matinpoika Sepän kanssa.

Seuraavassa polvessa, **Henrik Eerikinpojalla** on tytär **Helena**, joka naidaan Eerikkälään ja poika **Henrik**, mutta muut lapset kuolevat pienenä, niin kuin edellä huomautin. **Henrik Henrikinpoika** (sukuhaaran kolmannessa polvessa) on kahdesti naimisissa. Ensimmäinen vaimo on **Maria Byckling**, joka kuoli tapaturmaisesti 33 vuotiaana 1814 polttaen itsensä kiehuvalle vedelle, Seuraavana vuotena vihitään Henrik uudelleen **Eeva Kiiskin** kanssa Orslahdesta, joka kuoli 35 vuotiaana 1826 vesikauhuun. Ensimmäisestä avioliitosta olivat pojat: **Elias** s. 1806, **Matti** s. 1807, **Mikko** s. 1810 ja **Taneli** s. 1813 k. 1813. Toisesta avioliitosta olivat **Taneli** s. 1816 ja **Henrik** s. 1828 sekä tyttö **Helena**, joka kuoli pienenä.

Eerik Eerikinpojalla (Bolshoit) oli pojat **Juhana** s. 1778 ja **Eerik** s. 1803 sekä tyttäret: **Liisa, Maria, Katariina ja Valborg**. Liisa naidaan Ylä-Pihlajan Jähille ja Vappu Koskelaan. Maria vihitään Jaakko Eerikinpoika Pitkäpaasin kanssa ja Katariina 1811 Juhana Mikonpoika Mikkolan kanssa sekä toiseen avioliittoon 1815. Ensimmäisestä avioliitosta ei Katariinalla ollut lapsia, mutta toisesta avioliitosta oli tytär Helena, s. 1818 ja oli Katariinan toinen mies Tuomas Eerikinpoika Rokka Ylä-Urpalasta. Tytär Helena vihittiin sitten 1834 luotsi Matti Juhananpoika Sepän kanssa. En

tiedä koska Katariinan toinen mies Tuomas Rokka kuolee, mutta ainakin jo v. 1840 Katariina jälleen on Pitkässäpaadessa ja elää siellä vielä parisenkymmentä vuotta veljensä Eerikin kanssa.

Juhana Eerikinpoika Bolshoi, s. 1778 oli naimisissa Juliana Tanelintyttären kanssa. Heidät vihittiin 5/4 1811 ja seuraavana vuonna jää Juliana leskeksi, kun Juhana hukkuu 18/10 1812 ja seitsemän kuukautta jälkeen isänsä kuoleman, 1813, syntyi sitten poika, joka ristittiin isänsä kaimaksi, **Juhanaksi**. Eerik Eerikinpojan poika **Eerik**, s. 1803, siis Juhanan veli, vihittiin Maria Mikontytär Mikkolan kanssa. On vielä huomattava, että Eerikilläkin, s. 1803 oli vielä poika **Eerik**, jota isäni kertoi kutsutun "Polssoin Eeroksi" erotukseksi isästään, joka oli luotsi ja jota kutsuttiin "Polssoin Vanha-Eerikki." Molemmat olivat hyvin isoja miehiä, mikä seikka on suvulle hyvin ominainen piirre ja mihin sukunimi myöskin jo sinänsä viittaa.

Heikkilä rakennetaan 1780 mutta paloi tämä talo 18/5 1784. Talo rakennetaan kuitenkin jonkin ajan kuluttua uudestaan ja tämä palon jälkeen rakennettu Heikkilä lienee ensimmäinen sitä mahtavan pulskaa rakennustyyliä, mikä sittemmin levisi melkein koko kylään niin kuin isäni Arvo Pitkäpaasille lähettämässä kirjeessä kertoo,

Heikkilän palosta kertoo Arvo Pitkäpaasi kirjeessään vanhemmilleni tuomiokirjaa jäljentäen ja jonka myös tähän lainaan, sillä siksi harvinaisia ovat tuollaiset tuomiokirjamerkinnot yhden talon ja kylän kohdalla ja lienee niillä laajempaakin mielenkiintoa:

"Oikeudessa kuultiin valaehdoisesti Eerikin pojan Henrikin vaimoa Anna Matintytärtä, syntyjään Orslahden Hämäläisiä. Hän kertoi toukok. 18 pv:n illalla 1784, jolloin oli hyvin kylmä ja hänellä oli vakainen tai pieni lapsi (jolla lienee tarkoittanut Matti Henrikinpoikaa s. 6/9 1783 ja, k. 2/12 1806) panneensa uuniin muutamia puita. Tuli oli alkanut perätuvasta kenenkään osaamatta selittää miten siellä oli saanut alkunsa, kun hän, Anna oli pannut puut syvälle uuniin, jossa myös oli korsteeni. Tulipalossa tuhoutui Eerik Matinpohjalta seuraavat rakennukset, joiden arvo oli:

Vierastupa ja porstua	25 ruplaa
Aitta	8
vanhempi	6
Uusi talli	15
Vanha lato	3
Yht.	57 ruplaa
Irtaimisto, vaatteet ym.	26
Yht.	83 ruplaa

Mainituilla käräjillä Eerikki Matinpohja anoi arviomiesten yllämainitun laskelman mukaista korvausta kärsimästään vahingosta. Oikeus myönsi korvauksen kiinteistöstä ruplaa 57, jonka Viipurissa oleva piirioikeus tai joku semmoinen piti ensin vahvistaa. Korvaus kannettiin pitäjän manttaali luettelon mukaan."

Tällainen asiakirjamerkintä on myös tärkeä siinä mielessä, että se antaa melko tarkan joskin suppean kuvan saaren silloisista asunto-oloista. Siinä mielessä kiintyy huomio siihen seikkaan, että saarella ja luonnollisesti laajemmaltikin ajatellen eletään ylimenokautta, jolloin savupirtti siirtyy menneisyyteen, joskin sellaisiakin vielä tavataan, koska tällainen seikka on täytynyt oikeuden pöytäkirjassakin huomauttaa. Millaisia talot tuohon aikaan olivat, saa selvän kuvan, jos vertaa talon ja tallin hinta suhteita. Sen kummempia tuskin saaren toisetkaan talot olivat.

Tässä kohden vaikka asiasta hieman poiketen tahdon korostaa pitkäpaatelaisen 1700 – luvun lopun talon kuvaa. Selvän kuvan siitä saa, kuka muistaa Syvälän Armaksen ranta-aitan. Se oli vanha Pitkäpaasin talo, joka v. 1862 oli vielä Pitkäpaasin ranta-aitana ja jäi silloin jaossa Pitkäselle, mutta minkä sitten isäni v. 1884 siirsi Pohjaspäähän ja viimein kaupan kautta joutui Vihtori Sepän perikunnalle.

Isojako, joka merkitsee uutta ajanjaksoa Pitkäpaaden kylän historiassa, merkitsee sitä myös Heikkilä ja Bolshoi sukujen kohdalla. Se oli valtava rullanssi kautta Suomen ja niin myös Pitkäpaadessa. Edellä tuli jo mainittua että isossa jaossa Bolshoi ja Heikkilä erosivat, sekä edelleen Heikkilä jaetaan neljään osaan ja Bolshoi kahteen, jota jaotusta myös kertomuksessani tästä lähtien seuraan.

Niemiheikkilä

Henrik Henrikinpojan poika **Elias** ensimmäisestä avioliitosta oli luotsi ja vihittiin 1826 Eva Eliaksentytär Hämäläisen kanssa Orslahdesta. Vanha Heikkilä jakautuu alkutekijöihinsä. Elias muuttaa Pohjospäähän ja rakentaa Niemiheikkilän ja **Matti** rakentaa Matvein. Mikko on jo aikaisemmin mennyt vävyksi Rantalaan eikä, saa osaa. **Taneli** toisesta avioliitosta jää vanhalle paikalle isännäksi ja **Henrik**, josta tulee Elias Pohjolan ottopoika, saa samanlaisen osan kuin toisetkin veljet.

Elias Henrikinpojan lapsista elivät aikuisiksi **Antti** (s. 1827), **Gabriel** (s. 1836) ja **Matti** (s. 1838). Antti oli kahdesti naimisissa. Hän oli luotsi sekä lisäksi saarnamies ja pyhäkoulun opettaja ja jäi Niemiheikkilään isännäksi. Heidän lapsiaan olivat: Nikolai, Eeva-Liisa, Maria, Aleksanteri ja Miina. Antin vävy **Eerik Matinpöika Niemelä**, joka oli luotsi, oli Eeva-Liisan kanssa naimisissa ja lunasti sitten talon perikunnalta. Pitkäsen luona, missä oli osuuskaupan myymälä, asui Eerik ennen, mutta hän jätti talon velipuolelleen Taaville ja muutti Niemiheikkilään. Eerikin poika **Akseli**, joka oli myös luotsi, jäi sitten Eerikin kuoltua isännäksi ja asui siinä evakkoon lähtöön saakka.

Kapteeni Gabriel Eliaksenpoika Heikkilä oli naimisissa Maria Wilhelmina Antonintytär Pitkäpaasin kanssa ja oli heillä lapset: **Akseli** (luotsi), **Emma** ja **Alma**. Gabriel oli yhdessä Anton Harjulan kanssa sen ajan huomatuimpia merikarhuja Pitkäpaadessa. Anton oli vain itseoppinut seilaaja, joka omalla laivallaan halkoi Pohjanmeren kuohuja kun taas Gabriel Heikkilä oli lukenut kapteeniksi, seilaten kapteenina parikymmentä vuotta, vuosina 1865 – 1885 useissa laivoissa, joista mainittakoon kuunarit "Draken" ja "Ines" sekä parkki "Impi". Gabrielin veli Matti tuli veljensä Antin jälkeen luotsiksi. Matin vaimo oli Anna Henrikintytär Seppä ja oli heillä lapset: Juhana (kapteeni), Emilia, Sandra, Helmi ja Elma. Sekä Gabriel että Matti rakensivat itselleen talot Heikkilän niemeen Pohjoispäässä.

On huomattava, että luotsinvirka Heikkilän suvussa, joskin ilmiö on saarella yleinen ja joissakin suvuissa laajemmallakin pohjalla, siirtyy sukupolvesta toiseen. Elias oli luotsina 1855-1872 ja Eliaksen poika Antti 1872-1886 ja Antin veli Matti 1886-1894 sekä Gabrielin poika Akseli, joka oli luotsi.

Vuonna 1880 on Niemiheikkilä vielä jakamatta ja talossa on 18 henkeä, yhdeksän sekä mies-että naispuolista henkeä, joista aikuisia viisi miestä ja neljä naista. Elias ja Eeva ovat kuolleet jo kymmenisen vuotta sitten ja kaikki kolme poikaa ovat jo naimisissa. Antilla on neljä lasta, mutta on hän jo uusissa naimisissa Juliana Isoinin kanssa Laitsalmelta ja hänellä tytär Miina, josta tulee Martinsaaren Matti Lommin ensimmäinen vaimo Gabrielilla on poika ja kaksi tytärtä sekä Matilla viisi lasta, jotka kaikki ovat vielä alaikäisiä.

Niemelät (Matveit)

Sille paikalle, missä Leppis-Jaakon asumus sijaitsi, ja joka oli aikoinaan Pohjospään ensimmäinen talo, rakensi **Matti Henrikinpoika** isonjaon päätyttyä talonsa, jota kutsuttiin Matveiksi ja jo vuoden 1840 manttaaliluettelossa esiintyy nimi Niemelä sukunimenä. Viime vuosisadan lopussa oli talo maalattu punaiseksi ja oli siinä pystyvuori.

Matti syntyi 1807 ja hänen vaimonsa oli Elisabeth Juhontytär Reinikkala Koskelanjoelta. Matti, jota kylän kesken kutsuttiin "Vanha Matvei", oli luotsi ja oli hänellä lapset: **Jooseppi**, s. 1831, **Maria** s. 1834, **Juhana**, s. 1836, **Eeva**, s. 1838, **Anna**, s. 1841, **Kristiina**, s. 1843, **Elias**, s. 1847, **Konstantin**, s. 1849 ja **Matti**, s. 1852, siis viisi poikaa ja neljä tytärtä.

Tyttäristä Anna ja Kristiina olivat naimisissa. Mariasta en tiedä enempää kertoa¹, Eeva ei ollut naimisissa, vaan asui hän veljensä, Matin kanssa. Annan mies oli Matti Tanelinpoika Niemelä ja oli Anna hänen toinen vaimonsa. Matin ensimmäinen vaimo oli Anna Aatamintytär Mikkola, Kristiina oli Jeremias Henrikinpoika Paasin ensimmäinen vaimo ja oli Jeremiaksella kaikkiaan neljä vaimoa. Hänen toinen vaimonsa oli Anna Rietunytär Niemelä ja kolmas vaimo oli Liisa Koskela Orslahdesta sekä neljäs vaimo Anni Ääpäälä, Orslahdesta, mikä tapaus, neljä vaimoa, on sinänsä

¹ Maria naittiin Tammioon, puoliso oli Niilo Kala (KN).

harvinainen ja ainutlaatuinen Pitkäpaadessa.

Matin vanhin poika Jooseppi (s. 1831) oli kahdesti naimisissa. Ensimmäinen vaimo oli Liisa (Virosta) ja toinen vaimo oli Maria Rietuntytär Niemelä Pitkäpaadesta. Jooseppi, jota kylän kesken kutsuttiin "Matvein Joskaksi", oli luotsi ja jäi hän vanhalle paikalle isännäksi. Edelleen kutsui vanhempi väki Rietun Jaska, Matvein Matti, Niemelän Elias jne. Oli siis "Rietun Jaska" ja "Matvein Joska" ja kaikki olivat Niemelöitä ja siten toisistaan erotettiin. Joosepilla oli ensimmäisestä avioliitosta lapset: **Maria**, s. 1859, **Jaakko**, s. 1861, **Juhana**, s. 1864, **Anni** ja **Jooseppi** sekä toisesta avioliitosta **Edla, Amalia, Aino, Samuli ja Liisa**.

"Joskan" lapsista Maria ei ollut naimisissa ja Jaakko luisteli terjoon ja kuoli nuorena. Juhana oli luotsi ja osti Paasin Jeremiaksen talon, joka jäi hänen pojalleen Laurille ja Jeremias itse joutui hoitokotiin. Annan mies oli Matti Juhonpoika Paasi, joka oli Annan täysi serkku ja kutsuttiin häntä "Kippari Matiksi". Jooseppi oli opettajana Helsingissä, Kallion kansakoulussa. Edla oli toisesta avioliitosta ja oli hänen miehensä Taneli Antoninpoika Seppä, jonka sanottiin kuolleen suolisolmuun. Amalian mies oli kapteeni Martti Pöntynen Säkkijärveltä, jonka valkoiset v. 1918 ampuivat. Aino erosi miehestään ja asui Helsingissä, missä myöskin Samuli oli tullimiehenä.

Matin poika Juhana meni Eerolan-Paasille vävyksi ja vihittiin Juliana Matintyttären kanssa. Heidän lapsiaan olivat: Matti, s. 1859, Aleksanteri, s. 1860, Jeremias, s. 1864 ja Robert. Matti oli edellä mainittu "Kippari Matti" ja vihittiin setänsä tyttären Annan kanssa. Aleksanteri meni Virojoelle vävyksi eli puuskaksi ja Robert meni veljelleen "Saskalle" ottopojaksi ja peri talon. Hänen vaimonsa oli kotoisin Virolahdelta. Oli ensin talossa piikana, niinkuin siihen aikaan tavattiin sanoa, ja kääntyi sitten "Roopen" vaimoksi, mutta lapsia ei heillä ollut. Jeremias kuoli lapsena tai ulkomailla, arveli veljeni Toimi, jonka kertomuksiin yhdessä vanhempieni kertomusten kanssa viimeaikaiset tapahtumat perustuvat.

"Vanhan Matvein" pojista Elias oli naimisissa Kiiskilahden Juliana Ollin kanssa, mutta heillä ei ollut lapsia.² Perimätieto tietää Eliaksesta kertoa paljon mielenkiintoista ja ehkä enempi kuin muista aikalaisistaan. Hän kirjoitteli sanomalehtiin runoja ja artikkeleita, joista pari voim mainita: "Säkkijärven Sanomat", numerot 30,31,32, "Isoäidin luona" sekä saman lehden v:n 1903, no 11, "Pitkäpaaden historiaa". Myöskin "Koittaresta" ja "Kylän lehdestä" hänen runojaan ja kertomuksiaan löytynee. (luettelo voisi jatkaa hyvin paljon. – Toim. huom.) Elias rakensi itselleen talon samoin kuin veljet Konstantin ja sitten myös Matti. Kaikkien talot olivat samassa räädyssä. Konstantin, josta **Alangot** polveutuvat, oli luotsi ja oli hänen vaimonsa Liisa-Stiina Kiiski Laitsalmelta. Heillä olivat lapset: **Emil, Otto, Anton, Aksel** ja tytär **Hilma**.

Matista polveutuvat taas **Niemeläiset** ja oli hänen vaimonsa Anna Maria Emanuelintytär Niemelä sekä lapset: **Mooses, Aino, Eino** ja **Helmi**. Matti oli laivuri ja seilasi mm. Matti Kycklingin kaljaasissa kapteenina. Hänen poikansa Mooses oli kapteeni, joka seilasi "tyynet ja tuuliset veet". Veikerran Australiassa käydessään "Harjun Vilelle" kotisaaren terveisiä. Myöhemmällä ikää oli hän Pitkäpaadessa luotsivanhimpana ja kuoli sydänhalvaukseen Hurpussa evakkomatalla ollessaan.

Keskikylän Heikkilät

Taneli Heikinpoika Heikkilä toisesta avioliitosta, joka isossajaossa jäi vanhaan Heikkilään isännäksi, vihittiin v. 1843 Kristiina Henrikintytär Tommolan kanssa. Taneli kuoli kuitenkin kesken parhaimman miehuutensa, ja viitisen vuotta myöhemmin tulee taloon puuskaksi **Elias Sylvesterinpoika Talsi** Sydänkylästä. Elias ehti olla isäntänä kymmenisen vuotta, kun hullu susi puri, ja hän tuli raivoon ja kuoli. Tanelin lapsista elivät aikuisiksi: **Carolina, Liisa** ja **Henrik**, mutta kuolleet sukua jatkamatta, sekä **Maria**. Toisesta avioliitosta, siis Eliaksen lapsia olivat: **Anton, Jeremias**, ja **Niilo**. Anton ja Niilo lienevät kuolleet ulkomailla ja Jeremias perii talon. Hänet vihittään Karoliina Paasin kanssa. Kerran kuolee heidän lapsiaan kolme yhtäaikaa tulirokkoon ja vain tytär **Aina** elää aikuiseksi ja perii miehensä **Teikarin** kanssa Kylä-Heikkilän tai niin kuin myös sanottiin Keskylän Heikkilän.

² Poika Viktor kuoli pienenä (KN).

Kylä-Heikkilän, joka oli Pitkäpaadessa aikansa rakennustavan tyyppillinen edustaja, purki Jeremias Heikkilä maahan, ja rakensi samoista hirsistä uuden pienemmän talon samalle paikalle. Alkuperäinen rakennus oli 8 x 14 m kanttiinsa sekä avoin kuisti. Eteläpäässä oli iso tupa ja pohjoisen puolella kaksi kamaria. Tuvan ja kamarien väliin jäi porstua ja keittiö, jossa oli takka patakoukkuineen. Tuvan uunin pohja oli tehty isoista kivistä keskelle väliseinää. Seinät olivat maalaamattomat ja kaikki ikkunat kuusiruutuiset. Aitta oli korkea kaksikerroksinen, hirsinen, ristinurkilla ja malkakatolla.

Essaaren Pohjolat

Luotsi **Elias Tanelinpoika Pohjola**, joka nai Vappu Antintytär Tulkin Ylä-Pihlajasta v. 1811, otti ottopojakseen Heikkilän veljessarjan nuorimman, **Henrik Henrikinpoika Heikkilän**. Oltuaan parisen vuotta Eliaksen ottopoikana vihitään Henrik Eliaksen veljen tyttären Eeva-Kristinan kanssa 5/2 1843. Pohjola, joka isossajaossa jaetaan neljään osaan: toiselta puolen Johanneksen perikunta ja Saariset sekä toisaalta Matin perikunta (Anton Pohjolan jälkeläiset) ja Elias. Matti ja Elias rakentavat uuden talon ja alkavat asua yhdessä. Kun Anton Matinpoika Pohjola vihitään 1859 jaetaan talo ja Henrik muuttaa Essaarelle. Henrik, joka peri Heikkilästä 1/4, osaluku. 7/320, perii myös kasvatusisänsä, 1/4 osa Pohjolaa, osaluku. 1/48, joten Essaaren Pohjolan osaluvuksi saadaan 41/960.

Elias, joka oli luotsi, sairastui vesikauhuun. Kerran Eliaksen tappaessa vesikauhuista sutta pääsi susi puremaan häntä ja siitä sai Elias tartunnan, mutta parani jonkin yliluonnollisen sattuman kautta, niin kuin isäni asiasta kertoi.

Edellä, tuli jo kerrotuksi, että Matti ja Elias asuivat samaa taloa. Matti kuolee 1839 ja samoihin aikoihin lienee Eliaskin sairastanut, joten talo jää ilman miestä ja Matin lapsetkin ovat vielä alaikäisiä. Ehkä Henrik on työskennellyt jo talossa aikaisemminkin ja sitä tietä joutunut ottopojaksi tulevan vaimonsa kotiin, joten ei siitä sitten enää ollut pitkä matka vävyksikään lähteä. Eevastiina, on jotenkin päivälleen 16 vuotta kun hänet vihitään Henrikin kanssa, joka ottaa vaimonsa sukunimen niin kuin yleinen tapa oli. Lisäksi on mainittava vielä, että myöskin Eliaksen ja Matin vaimot olivat sisaruksia, joten suhde pysyy jatkuvasti kiinteänä. Parin vuoden kuluttua syntyy sitten Eevastiinalle tytär **Amalia** ja edelleen **Annastiina, Matti, Jeremias ja Vilhelm**.

Mikko Henrikinpoika (Heikkilä) Rantala

Vanhan Heikkilän pojista on **Mikko** ensimmäisestä, avioliitosta vielä mainitsematta. Hän menee vävyksi Rantalaan, joten Heikkilän suku hänen kohdaltaan sammuu. Rantala suvun kantaisän Matti Eerikinpojan neljästä tyttärestä kaksi elää aikuiseksi, joten suku miehen puolelta sammuu alkuunsa jatkuen sitten **Liisa Matintyttären** ja **Mikko Henrikinpoika Heikkilän** kautta ollen heillä viisi tytärtä ja pojat Jeremias ja Topias. Suku sammuu Jeremiaksen kohdalta kahteen tyttäreeseen, mutta jatkuu **Topiaksen** ja hänen vaimonsa Amalia Tanelintytär Mikkolan kautta lapsirikkaana.

Vasta isojako selvittää Seppälän, Rantalan ja Harjulan väliset suhteet. Vuonna 1835 asutaan vielä yhtä taloa ja Mikkokin on aluksi Seppälässä vävynä, kunnes sitten rakentaa Rantalan ennen 1840 ja sinne appivanhempineen muuttaa, niin kuin myöskin isäni asiasta kertoi. Mikon appiukko oli sairaalloinen, joten hänestä ei liene suurtakaan apua rakennuspuuhissa ollut.

Pohjanranta

Edellä tuli Bolshoin sukuhaara johdettua **Juhana Juhananpoikaan** sekä samoin manttaalipuoli selvitettyksi. Isonjaon päätyttyä rakentaa Juhana sitten Pohjanrannan. Hänen vaimonsa Saara Niilontytär Pitkänen Tammiosta oli äitini tati ja veljeni Toimi kertoi, että Juhanaa kutsuttiin "Tätifaariksi", vaikka hän oli jo kylläkin kuollut aikaisemmin.

Juhanalla ja Saaralla oli tyttäret **Karoliina**, s. 1840 ja **Anna Maria**, s. 1844 sekä, pojat **Anton**,

s. 1846 ja **Juhana**, s. 1849. Karoliina oli kahdesti naimisissa ja oli hänen ensimmäinen miehensä **Matti Aataminpoika Aatola** ja oli heillä lapsi **Anton**, joka oli kapteeni. Hänen vaimonsa oli Karolina Niilontytär Pitkänen Tammiosta. Karoliinan toinen mies Aleksanteri Pitkänen oli myöskin Tammiosta, mutta hänen siskonsa Anna Marian mies oli Anton Matinpöika Seppä Pitkäpaadesta.

Molemmat pojat **Anton** ja **Juhana** asuivat Pohjanrantaa, kumpikin eri päässä taloa. Anton seilaili aikoinaan kaljaasissa kapteenina ja kylä keskuudessaan kutsui häntä "Pitkäksi Polsoiksi". Hänen ensimmäinen vaimonsa oli Eeva Markkula ja toinen leski Liisa Tavast Hämeenkylässä, Ensimmäisen vaimon lapsia olivat **Akseli, Josefina ja Marjaana** sekä Liisan kanssa taas **Emma** ja lesken lapsia Hilma, Saska ja Aino Hellä".

Juhana (Juhana Juhananpojan poika), "Jontka" oli tulen polttaja niin kuin siihen aikaan tavattiin sanoa ja on hänen avioliittosuhteensa melko monimutkainen juttu. Hänen ensimmäinen vaimonsa oli Matilda Aleksanterintytär Paasi ja toinen vaimo leski Eevastina Jeremiaksentytär (Dufva) Hämeenkylässä. Matildan lapset kuolivat pienenä. **Lilli** oli Juhanan ja Eevastinan tytär ja otti hän nimen Salmela ja joutui Venäjälle, tsaarin upseerin kanssa naimisiin ja oli hänen nimensä Trifon Totsef. Viimeiset tiedot kertoivat, että heillä oli useampia lapsia. Eevastinan ensimmäinen mies oli Jaakko Jaakonpoika Pitkäpaasi, kun taas Jaakon ensimmäinen vaimo oli Marja Joosentytär Pitkänen Tammiosta ja oli Eevastina siis Jaakon toinen vaimo. Jaakon ja Marjan lapsia olivat: Eeva, Viktor ja Marjaana sekä Juhanan ja Eevastinan tytär Hanna, vih. Oskari Seikku Karkusta. Eevastina eleli pitkään leskenä toisen avioliittonsa jälkeen ja asui yksin Pohjanrannan toista päätä vuokralaisia pitäen. Kun Eevastina kuolee, ostaa Viljami Rantala Eevastinan osan ja lopuksi koko Pohjanrannan.

Akseli Antoninpojan vaimo oli Katri Näppi Säkijärveltä Karvolasta ja oli heillä, kolme tyttäätä, mutta sammuu suku miehen puolelta samoin kuin hänen veljensä "Jontkan" kohdalta. Samoin sammuu suku pikkuserkkujen Jeremiaksen ja Eerikin jälkeläisten kohdalta ja lienee nimi Bolshoi enää "taakse jäänyttä elämää"

Ala-Bolshoi.

Samoihin aikoihin kun Juhana rakensi Pohjanrannan, rakensi hänen setänsä **Eerik** Bolshoin, mistä seikasta myös isäni kirjeessään prokuristi Pitkäpaasille kertoo. Eerikin lapsista eli kolme tyttäätä ja pojat **Jeremias**, s. 1831 ja **Eerik**, s. 1840 aikuisiksi. Tytär **Anna** menee naimisiin Matti Luotsilan kanssa, joka tulee vävyksi Ala-Bolshoille mutta jonkin ajan kuluttua Matti muuttaa kuitenkin Essaarelle ja rakentaa talon Elliin. Matin tytär **Siviä** menee naimisiin Vihtori Rantalan kanssa (vih. 1910) ja heille jää sitten Ala-Bolshoi.

Ylä-Bolshoi.

Vielä vuoden 1880 manttaaliluettelossa on Bolshoi jakamatta ja Ala- ja Ylä-Bolshoi samaa taloa. Veljeni Toimi kertoi hyvin muistavansa, kuinka hänen lapsena ollessaan Ylä-Bolshoi oli uudempi rakennus. Se tahtoo sanoa siis sitä, että Ala-Bolshoi rakennettiin isonjaon jälkeen ja Ylä-Bolshoi vasta jälkeen 1880 ja rakensi sen "Polsoin Eero", kun taas Ala-Bolshoin rakensi hänen isänsä ja jäi se jaossa Jeremiakselle. Eerikillä ja Jeremiaksella oli yhteinen kaksimastoinen jaala, jolla kuljetettiin kesäisin kaikenlaista rahtitavaraa.

Antti Tylli, joka oli Bolshoilla renkinä, nai Anna Maria Kristian Vilhelmintytär Pohjolan ja heidät vihittiin 1888, jonka jälkeen Antti rakentaa omat tuvat Orslahden Kaarniemelle.

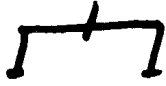
"**Bolshoin Eero**" oli kahdesti naimisissa. Ensimmäinen vaimo oli Maria Niemelä ja toinen vaimo oli Anna Kristianintytär, Mikkola, Kun Eerikki kuolee tulee Annalle puuskaksi Matti Anttila Paatiosta Mutta ei heillä ollut lapsia. Ensimmäisestä avioliitosta olivat lapset **Josefina, Marjaana, Edla ja Aino** ja toisesta **Olga** ja **Anton**. Marjaanan mies oli "Essaaren Vihtori" (Vihtori Pitkäpaasi) ja Edlan mies Matti Pohjola, "Essaaren Matti", jota kylä kutsui myös "Hindun Matiksi" (johtuu Hindrik – Hindu---). Ainon mies oli Risto Hämäläinen ja Olgan opettaja Suhonen, joka muutti Kuorsaloon. Anton otti nimen **Laine** ja hän teki itsemurhan, joten suvun tämäkin haara miehenpuolelta sammuu. Hän oli sukunsa viimeinen vesa. Kauan olisivat kuitenkin suvun

rakennelmat piirtyneet monumenttina saaren kyläkuvaan kertoen jälkipolville suvun menneisyydestä, jollei historia olisi ikäänkuin rientänyt tapahtumien edelle, polttaen ja polkien kaikki kerralla jalkoihinsa.

Suvun puumerkkejä:

Elias Hp. Heikkilä

E. Bolshoi

J. Bolshoi

J. Heikkilä

M. Heikkilä

E. Pohjola

J.K. Olen käyttänyt kertomuksessani paljon prok. Pitkäpaasin tutkimuksen tuloksia, vaikka en ole aina niistä erikseen maininnut. Tiedossani ei ole, mikä vakiintunut käyttö ja merkitys on ollut suvun suomenkielisillä vastineilla: **Suuri ja Suurpohjospää**. Kirjoitukseni nojaa kautta linjan asiakirja- ja perimätietoihin mutta voi siitä huolimatta antaa aihetta tarkistuksiin, joten pyydän, jos sellaisia ilmenee, siitä ensi tilassa Pitkäpaasi-Seuralle ilmoittamaan. Monella voi olla asiasta paljon mielenkiintoista kerrottavaa, joten yhteisen asian nimessä tehkää sekin ensi tilassa. Siten pelastamme jälkipolville paljon arvokasta tietoutta kiinteän ja yhtenäisen kertomuksen luomiseksi vaalien esi-isiemme muistoa.

E. P.

J.K. 2

Olen korjannut edelliseen artikkeliin suoranaiset virheet, mutta en ole juurikaan tehnyt lisäyksiä, joita niitäkin olisi voinut tehdä. Tällaisenaankin artikkelissa varmasti on sulateltavaa. Suurin muutos, joka tätä artikkelia on kohdannut, on se, että nimet on muutettu eräänlaiseen normaalimuotoon (Heikki ja muut sen esiintymismuodot -> Henrik, Johan -> Juhana jne.) Kirjoittaja on alkuperäistekstissä käyttänyt nimistä erilaisia muotoja samankin henkilön kohdalla.

Kari Niemelä

PITKÄPAASI

Meren saarella kauniissa pieni kylä
se aina on mielessä eellehen yhä.
Ei haihdu pois mielestä kotisaaren kaipuu
vaikka toiveet usein niin matalaksi vaipuu.

Täällä saamme nyt muistella saartamme tuolla
niin lähellä mutta rajan toisella puolla.
Ajatuksin sinne kukin koetamme kiittää,
oman sielunsa siivillä saarelle liittää.

Tehkäämme sinne nyt kesäinen retki
ja vietetään yhdessä rattoisa hetki.
Muistellaan kotisaarta, niin kaunis oli tuo,
se iloisia muistoja mieliimme luo,

Monta kertaa sinne kukin on matkan tehnyt,
meren tyynen sekä kuohuvan rannan nähnyt,
siellä hiljaa ja pauhaten kuului laineiden laulu,
joskus mielissä oli ehkä pelko ja kauhu.

Saarta kohden nyt lähdemme, lintumme lentää,
kova kiire on sinne, pian tahdomme entää.
Jo näkyy Holmin pää, se kaikille tuttu,
siellä myrskyjä ihailtiin, selvä on juttu.

Nyt näkyy jo tuttu majakkakin tuolla
ja Tynnyrilahti, ne on saarella lännen puolla.
Pian aukenee eteen koko Pohjoispään ranta,
sen vihreä nurmikko ja ruskea santa.

Vielä edelleen, tulee jo Essaaren vuoro,
kuuluu keskikylän koivikosta lintujen kuoro.
Pohjolan- ja Itäpään talot jo näkyvät siellä,
sekä Matoluoto kaikkien keskellä vielä.

Pihapuun oksalle käy lintumme tie,
sieltä näkyy kotimme, suuri tai pien
Katselemme oksalla pienoisen ajan,
pian löytää kukin rakkaan, kaivatun majan.

Siellä kodissamme vierellä koivun tai tuomen
valkeni elämämme ensi huomen.
Lapsuus siellä huoletta leikkien kulki,
isä, äiti meidät armaaseen syliinsä sulki.

Kun ohi meni lapsuuden kultaiset päivät,
ne kauniiden muistojen joukkoon jäivät
Nuoruuden ensi lempi leimahti siellä
saaremme kauniilla Nuuskun tiellä.

Muistelen kaivaten saarta ja selkää,
Suomenlahden laineita, niitä en pelkää.
Ne unehen tuuditti monesti silloin,
Kalatyttonä kun seilasin Kiuskeriin illoin,

Siellä kalliolla nuoriso piiriä pyöri,
vanhemmatkin joskus yhdessä hyöri.
Oli saaren elämä kaunista, vertaansa vailla,
ei eletä muualla kotisaaren lailla.

Nuorisoseura ja marttojen väki,
kaikki ne toisensa Matoluossa näki.
Opettaja ohjasi, parhaat voimat otti,
tuli vanhasta sedästäkin mestarikokki,

Ei Merimiesseurakaan puuttunut sieltä,

koetti kylvää se sydämiin harrasta mieltä.
Moni merimies sieltä sukat jouluksi sai.
lähettäjä kiitokset, tottahan kai.

Oli saaremme tosiaan paratiisi vallan,
ei löydy toista sellaista auringon alla,
Vuosikymmenten takaa on mielessä yhä,
siellä hyvä oli olla, aina oli kuin pyhä.

Parhaimman onnen moni Kohtasi siellä,
tapasi kultansa tutulla tiellä.
Näin alkoi monen elämän kaunehin satu,
kuljettiin suora ja pitkä latu.

Siellä isät taisteli perheelle leivän,
toiset helpommin, moni koki vaikean päivän.
Äidit hoiteli pienoista taivahan viljaa,
ja lauloivat lapsensa unehen hiljaa.

Näitä kaikkia muistelen vanhana vielä,
olen parhaat päiväni viettänyt siellä.
Hartaalla mielellä saaren ja kodin
muistojen joukosta ylös mä otin.

Kova kohtalo vei tuon armahan saaren,
niin julmasti päätti sen elämän kaaren.
Vielä tuhkaksi paloi rakas saarimaa,
moni apuun ois tahtonut kiiruhtaa.

Nyt kotisaaren polkuja emme astua saa,
vaan vieras jalka polkee armaan maan.
Mutta uskotaan saaremme onneen uuteen,
sen nousevaan päivään, tulevaisuuteen.

Vielä joskus ehkä sen nähdä saan,
kesän ollessa kaikkein kauneimmillaan.
Pian nousta tuhkasta saaremme voi,
kun koittavi uuden päivän koi.

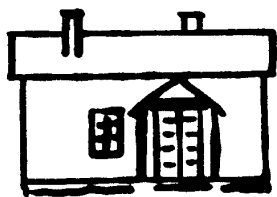
Meiltä monelta voi se näkemättä jäädä,
koska hopea koristaa vanhojen päätä.
Uusi sukupolvi astuu ehkä polkuja kerran,
kun me olemme huomassa taivaan Herran.

IMPI POHJOLA

Kirjoittaja esittänyt Pitkäpaasi-juhliissa Virolahden kansanopistolla 18.7.1954.

KOTISAAREN PYHÄÄ JA ARKEA

Tynnyrlahden talon rakentaminen.

Kerrotaan, että Tynnyrlahti on saanut nimensä siitä, kun jonkin haaksirikkoutuneen laivan talitynnyreitä oli ajautunut rannalle, Tynnyrlahden rannalle. En muista kuulleen, milloin tämä olisi tapahtunut. Olisikohan jo useamman miespolven kielen kautta kulkenut

tarina.

Niemelän Jaakon talossa alkoi jo vuosisadan alkupuolella olla kuhinaa yllin kyllin, koko yhteisperheen – kolhoosin, niin kuin nykyään voisimme sanoa – henkilöluku lähenteli puolentoistakymmentä. Eikä olekaan siis ihme, että nuorempi veli sai ruveta ajattelemaan oman talonsa rakentamista. V.1902 oli asia jo hyvin vakavasti esillä, isä kävi kuulemma Martin Riston kanssa jo mantereessakin talven kuluessa rakennushirsiä tiedustelemassa. Talon paikasta ei kuitenkaan vielä tällöin ollut minkäänlaista selvyyttä. Ratkaisua asiaan ei mainittu reisu kuitenkaan tuonut ja asia tuntui vähän niin kuin hautautuneen, mitään mainittavaa ei tapahtunut asiassa kesän kuluessa eikä syksylläkään,

On olemassa sellainen seuralainen kuin sattuma, joka tässäkin asiassa rupesi näyttelemään tärkeää osaansa. Suojärvellä oli ollut niin ankara metsäpalo, että puut olivat menettäneet kasvukykynsä ja joutui niitä siis kaadettavaksi. Niitä tuotiin Viipuriin ja sieltä niitä lähdettiin kuljettamaan edelleen Kotkaan. Puut olivat asetettuina proomun kannelle poikittain. Kaikki oli joten kuten käynyt päinsä Pukkioon asti, mutta kovan myrskyn vuoksi tukit eivät Pukkion luona enää pysyneet proomussa, vaan menivät mereen ja ajautuivat Pukkion rannalle. Sinne ne varastoitiin lopulla vuotta 1902.

Risto tuli taaskin eräinä talvipäivänä seuraavana vuonna tervehtimään enoansa ja ononpoikia ja puheen kääntyessä talon rakentamiseen sanoi Risto, että turhaahan on hirssiä hakea mantereesta, sopivia hirssiä on Pukkion rannalla. – Tässä kohdin täytyy mainita, että kyllä Pohjolan Risto oli sellainen "rannankävijä", jolla oli tarkat tiedot kaikesta haparista, senhän me jokainen tiedämme. Ja niin Risto ja isä ottivat kirveet ja lähtivät muitta mutkitta Pukkioon tutkimaan hirsien sopivaisuutta rakennushirsiksi, Risto näet tiesi niiden olevan palaneita. Olivathan ne sopivia, punaista honkaa, joissa oli vain vähän palaneita paikkoja.

Asiaa ruvettiin nopeasti kehittämään ja kauppa tehtiin Kotkassa olevan sahan kanssa ja Matti Antinpoika Vilppu Kiiskilahdesta veti hirret kevätkelin aikana jäätä myöten Tynnyrlahteen. Tämä suurelta osalta ratkaisi talon paikan eikä sopivan paikan löytäminen kylästä omalta maalta olisi ollutkaan mikään helppo asia.

Aikaisin keväällä ruvettiin tekemään kivijalkaa ja sen rakensi kaksi Hämeenkylässä miestä. Puutyön teki isä itse, apuna hänellä oli serkku Perälän Matti (isän tädin poika) Kiiskilahdesta. Katto tehtiin talkoilla, kuten tapoihin kuului. Ovet ja ikkunat teetettiin Vaalimaalla, hintana oli 10 markkaa reikä (= 110 markkaa). Uunit teki Oron Mikko Säkijärven Laihankylästä. Koko talo tuli vieraan työn osalta maksamaan n. 2000 markkaa.

Äitini, jolta kaikki edellä olevat tiedot olen kuullut monta kertaa, viimeksi viime pääsiäisenä – se oli hänen viimeinen haastattelunsa – kertoi taloon muuttamisesta seuraavaa:

– Taloon muutettiin 10 p:nä lokakuuta 1903. Muistan selvästi kuin eilisen päivän, oli erittäin kaunis ilma kun veneen kanssa vietiin muuttotavaroita, erikoisesti muistan puolapytyn, joka oli veneen pohjalla. Kyllä tuntui hauskalta muuttaa omaan kotiin.

– Samana syksynä tehtiin myös aitat. Sauna valmistui 1904, juuri ennen Lahjan syntymää (8.9.), ja sen rakensi isän kanssa Seppälän Otto ja Oron Mikko teki siihenkin uunit.

– Navetta tehtiin pari vuotta myöhemmin, puuliiteri vielä sitäkin myöhemmin.

– Kiitos haastattelusta, äiti. Kyllä Tynnyrlahti oli ihana talon paikaksi. Ei ollut haittaa naapureista ja kuitenkin he olivat niin lähellä. Kaunis luonto oli joka puolella, sileät rantakalliot ja puhdas rantahiekka, kelpasi siellä kesää viettää.

– Rajalla käyneet kertovat, että nykyään ei ole näkyvissä minkäänlaista merkkiä Tynnyrlahden talosta.

Uuno

Puumerkkejä

Niinä aikoina, jolloin pitkäpaatelaisten oli jätettävä kotiseutunsa saarella tuskin oli yhtään sellaista henkilöä, joka tarvitsi puumerkkiä nimikirjoituksensa korvikkeeksi. Siitä huolimatta oli puumerkkien käyttö hyvin yleistä, se oli peräti tarpeellinen, suorastaan välttämätön. Puumerkkiä tarvittiin pyydyksissä, talouskaluissa ja veneiden irtaimistossa osoittamaan niiden omistajaa. Jäljempänä muutamia pitkäpaatelaisten puumerkkejä.

1

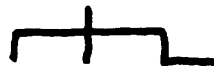
2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

1. Jaakko Rietunpoika Niemelä (1841-1917) ja hänen poikansa Wilhelm (Ville, 1866-1923) ja viimemainitun poika Hugo (s. 1897)
2. Konstantin (Konsta, 1869-1923) Jaakonpoika Niemelä ja hänen perikuntansa.
3. Jooseppi Matinpoika Niemelä ja hänen perikuntansa.

4. Matti (1812-1871) Seppä ja hänen poikansa Aleksanteri (1854-1904) sekä viimemainitun pojat Ilmari (s. 1899) ja Veikko (1892-1950).
5. Anton (1842-?) Seppä ja hänen poikansa Oskari (1874-1947) ja Rikhard (1871-1939).
6. Erik Sepän perilliset Kristian ja hänen poikansa Konrad ja Toivo.
7. Taneli (1795-1846) Niemelä.
8. Mattilat.
9. Heikki (1823-?) Pohjola ja poikansa Matti (1857-1923) ja hänen perillisensä.
10. Rantalat.
11. Anton Seppä ja poikansa Väinö (s. 1893).
12. Jeremias Saarinen ja perilliset.
13. Taneli Kantola ja perilliset.
14. Wilhelm (Ville, 1847-1935) Jeremiaksenpoika Kantola.
15. Emmanuel (1834-1900) Niemelä ja poikansa Matti (1852-1919) sekä hänen perillisensä.
16. Anton Bolshoi ja hänen poikansa Akseli Pohjanranta.
17. Anton (1868-1918) Nurminen ja perilliset.
18. Arvid (s. 1899) Antoninpoika Nurminen.
19. Taneli (1838-1909) Niemelä ja poikansa Otto (1875-1923) ja perilliset.
20. Toivo Wilhelm (1884-1917) Wilhelminpoika Kantola ja perilliset.

Ainakin edellä mainitut henkilöt ovat käyttäneet mainittuja puumerkkejä esitetyn mukaisesti. Voi olla kuitenkin mahdollista, että useassa tapauksessa jo heidän vanhempansa ovat ottaneet mainitun puumerkin käytäntöön. Vain edellä selostetut, on saatu seuralle lähetetyistä tai muista asiakirjoista. Kaikki puuttuvat tiedot pitäisi saada seuran arkistoon.

U.N.

RAATTI

Päivä painua mailleen. Naisväki on jo aikoja sitten lopettanut raassimisen ja kehräämisen ja muutkin työt, emäntä on pistäytynyt läävän puolelle iltalypsylle, miehet ovat myös lopettaneet ulkotyönsä ja tulleet sisälle.

Tulee myrä. Jaskan kartanolle suuntaa askelensa yksi ja toinen naapurin mies, mänee sisälle suureen tupaan, tekee hyvänillan ja istuu sohvalle, toinen tuolille. Ruvetaan keskustelemaan, haastetaan saaren asioita, pohitaan laivarikot, paistekalat ja muut kala-asiat, selvitetään luotsauksissa sattuneet tapahtumat, haastetaan kaiken maailman asioita. Siellä on raatti, iltaraatti.

Tulta ei sytytetä lamppuun, eihän toki, pietään myrää, annetaan rasvan säästyä, sillä mitäpä tulella tekisi, näkeehän sitä haastaa pimeässäkin, tuntuu kuin juttu luistaisi paremmin kuin lampun valossa. Jollakin on mälli poskessa, ehkä Venäin lehteä, ehkä pikanelliä, koska silloin tällöin siirtyy sylkeä roiskauttamaan uunin eessä olevaan sylkpottiin. Toisella on piippu hampaissa, jota silloin tällöin leimahtavan tulitikun avulla sytyttää valaisten koko tuvan, vain nuoremmilla on röntti huulien välissä, jota to'istavat väliin himmeämmin, väliin kirkkaammin loistavat pilkahukset kuin kiiltomaot. Tunnelma on juhlallisen salaperäisen tuntuinen ja samalla arvokkaan harras, ei siihen sovi äänekäs esiintyminen tai kiihkeä väittely, mielipiteet sulautuvat toisiinsa ja vaikeuksitta löytyy asioille yleensä, yhteinen hyväksyminen, vakavasti eri mieltä oleva vaikenee viisaasti.

Ilta kuluu, jutun tahti harvenee, raattiasiat alkavat olla tältä illalta pohittuja. Niko nousee, kevein askelin hän suuntaa askelensa ulko-ovelle, toivottaa hyvänyön ja lähtee, pian nousee myös Eerikki, samaten Bolshoi ja kaikki muut. Tupa tyhjenee.

Jaakko, joka on ollut kylellään peräseinän sohvalle, nostaa hiljalleen jalkansa koko pituultaan ja laskee sen voimalla alas saaren siten hyvän avun ylösnousulle, Verkkain askelin

siirtyy kookas, painava, ruumis sen alla notkahtelevien siltapalkkien yli, läpi pimeän porstuan omaan kamariinsa, jossa Anna-Liisa jo lepäilee unten mailla. Siellä on pian hänen elämänkumppaninsakin.

On sunnuntai. Aamukahvit on juotu jo aikoja sitten, ruvetaan syömään murkinaa, joka tapahtuu jo verrattain aikaisin. Ei siinä mitään keiteltyä tai lämmiteltyä, syötiin emäntien lauantaina paistamia piirakoita, lanttupiirakkaa, omenapiirakkaa, mustikkapiirakkaa ja päälle ryypättiin tuopista kokkomaitoa – hyvää!

Ollaan valmiit lähtemään rantaraattiin. Tutulle aitanportaalle suuntaavat askelensa samat miehet, jotka iltaraatissa olivat pohtineet kaiken maailman asioita, sinne saapuu myös uusia keskustelukumppaneita, joukko kasvaa. Juttu alkaa, eistyy hiljalleen, onhan aiheita vielä jäljellä, onhan uutta tapahtunut sitten iltaraatin: joku on käynyt luotsireisulla kaupungissa asti, toiset haastavat, toiset kuuntelevat. Niin kuluu sunnuntain parituntinen.

Yhtä varmasti kuin meri huuhtoi saaren rantoja, yhtä varmasti myös raatti kokoontui. Se virkisti, se avarsi näkymiä, se lisäsi tietoutta, se opetti katselemaan asioita myös toisten näkökulmasta, se opetti keskustelemaan, myös väittelemään.

Matti Maantaus

UUSILTA OLINSIJOILTA

Hyvät pitkäpaatelaiset !

Jouduttuamme suurten historiallisten tapahtumien pyörteissä muitten "evakkojen" mukana jättämään meille rakkaaksi tulleen saareme ja harhailemaan aluksi ikäänkuin tuulen vietävinä peräsimentimessä veneessä, olemme ainakin useimmat löytäneet määrätyn kiintopisteen, korvikekotimme, jossa elämämme jatkuu päivästä toiseen muistojen ja odotuksen vaihdellessa joka-päiväisten toimiemme lomassa. Mihinkä tämä kaikki meitä sitten velvoittaa?

Tähän kysymykseen voisimme kukin kohdaltamme antaa hyvin monia ja erilaisia vastauksia, mutta tuskinpa suuresti erehdyn, jos mainitsisin yhteisenä vastauksena jokaisen kohdalta – – – jatkuvaa yhteyden pitoa ja kotisisaren muistojen rakkaana säilyttämistä. Näitä me erikoisesti tarvitsemme, sillä elämmehän hajallaan ja kaukana toisistamme verrattuna varsinaisiin kotioloihimme Pitkäpaadessa. Lisäksi nuoremmat ja kokonaan uusissa oloissa syntynyt sukupolvi ei paljon tiedä synnyinseudustamme tai on sen kokonaan unohtanut toisissa olosuhteissa. Monet entisistä kotikyläläisistämme ovat siirtyneet sen rajan taakse, josta ei ole enää paluuta – – rauha heidän tomulleen. Heidän mukanaan on myös mennyt, varsinkin vanhempien, sellaisia muistoaarteita, joita emme enää koskaan voi saada takaisin. Siksipä, niiden velvollisuus, joilla on vielä armonaikaa jäljellä, on hoidella kotiseudun asiat niin, että ne jäävät talteen tuleville polville ja pysyvät pyhinä ja kalliina muistoina kautta aikojen, vaikka emme enää koskaan joutuisi näkemään rajan takana olevia kotikunnaitamme, niin sittenkin tietoisuus niiden olemassaolosta yhä jatkuu. Mitenkä voimme sitten kaiken tämän toteuttaa mahdollisimman hyvin? Ensimmäisenä ehtona ajattelisin, että me jokainen kotonamme kertoilemme lapsuuden kodistamme, kotisaarestamme, sen iloista ja suruista sekä, mitä sen menettäminen meille itsekullekin on elämässä merkinnyt. Samalla myös säilyneistä kuvista esittelisimme näitä asioita nuoremmille. Toiseksi yrittäisimme tavata toisiamme mahdollisimman usein joko henkilökohtaisesti tai kirjeitse. Valitettevasti tämä kaikki tahtoo jäädä jokapäiväisen hyörinän keskellä toteuttamatta, niin valitettavaa kun se onkin, Nyt näyttää kuitenkin tässä suhteessa avautuvan entistä suuremmat mahdollisuudet, mikäli kykenemme toteuttamaan sen ajatuksen, joka on pitkän aikaa askarruttanut monen mieltä – – – tarkoitan juuri tämän lehden kautta, jonka palstoilla toivomme aina silloin tällöin toisemme tapaavamme muistelojen ja tervehdysten muodossa. Tulkoon meille jokaiselle omakohtaiseksi velvollisuudeksi pitkäpaatelaisena sanoa jotakin omakohtaista, jonka ei tarvitse olla mitään erikoista, juhlallista,

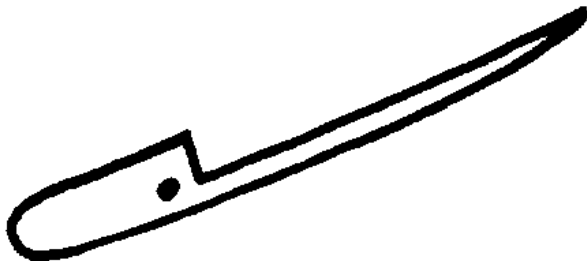
kirjanoppineisuutta, vaan aivan tavallista kotikylän rupattelua. Jos näin kävisi, silloin olisimme paljon voittaneet yhtenäisyyden siteitten lujittamiseksi ja tuntisimme elävämme pitkienkin matkojen takana lehti kädessämme kotisaaren rakasta elämää. Uskon näin myös tapahtuvan, sillä ihminen elää parhaimmat hetkensä muisteloissaan.

Kolmanneksi haluaisin korostaa yhteisiä kokoontumistilaisuuksiamme niillä paikkakunnilla, missä meitä asuu useampia ja näiden lisäksi suurempia, samantapaisia kuin oli viimeinen Virolahden Kansanopistolla, joka varmasti vieläkin on mielissämme elävänä. Toivottavasti siitä viiden vuoden kuluttua taasen tapaamme toisemme jossakin Virolahden kolkassa. Tällainen kai oli erotessamme toivomus? Pitäkäämme huolta, ettei se jää toteuttamatta, sillä silloin emme olisi oikeita hyvien asioitten vaalijoita. Neljänneksi pitäisin tärkeänä kaiken kotisaareen liittyvän ainehaston ja esineitten kokoamisen ja säilyttämisen. Ehkä löytäisimme jonkun sopivan paikan, mihin voisimme ne sitten aikoinaan koota. Tämä liittyy myös arvokkaana tekijänä kotiseudun vaalimiseen. Luulen olevan vielä paljon muutakin, josta meidän olisi huolehdittava, mutta ehkä ne sitten taasen tulevat toisessa yhteydessä esille ja käsittelyn kohteeksi.

Kirjoittaessani tätä olen erikoisesti lähtenyt siitä, että saisimme sytytettyä pitkäpaatelaisten mieliin sellaisen tulen, joka velvoittaisi meitä jokaista toimintaan yhteisen asiamme voittoon viemiseksi ja tuntisimme olevamme tarpeellisia ja samanarvoisia pitkäpaatelaisperheen jäseniä. Jos meillä on harrastusta ja hyvää tahtoa, riittää meillä aikaa, voimme uhrautuakin kukin tavallamme ja saamme varmasti paljon kokoon. Sanoohan runoilijakin: "Vähät voimatkin suuria aikaansaa, kun on intoa, innostusta."

Yrjö

ENSIMÄINEN PITKÄPAADEN ASUKAS

Ensimmäisen Pitkäpaaden eläjän sanottiin asuneen nykyisessä Heikkilän niemessä. Kun siihen aikaan oli saarella hyvä metsä, oli pieni tupamökki sakean männikön sisällä. Mies oli ollut alku peräisesti Virolainen. Luultavasti Wiron karkulaisia, jotka olivat ryöpeää sotamiehen ottoa taikka muusta syystä kotoansa paenneet rauhalliseen saareen. Hänellä ei luultavasti ollut suurempaa talon hoitoa kuin niukka kalastus, jolla hän töin

tuskin eli. Miehen muusta perheestä eivät Pitkä paaden vanhammat ihmiset muista mitään kertoa. – Siitäkään ei ole varmempia tietoja, oliko se kiviaikakautena wai rauta aikakautena, mutta niiltä paikoilta on löydetty jotain kivikauden kappalein jäännöksiä.^x

Siihen aikaan liikkui usein Suomen puolen rannoilla Inkerin maalta rosvoja, jotka murhasivat syyttömiä ihmisiä. Kun vanhemmat ihmiset eivät muista millä vuosisadalla Wirosta tullut saaren asukas oli saarella elänyt täytyy siinä tapauksessa mennä umpimähkää.

Wiron mies oli juuri saapunut mökkiinsä, ja saanut palavan hiilen kiukaasta. Niin teki tulen ja kävi paistamaan kaloja aamuatriakseen. Ulkona käydessään oli hän kuullut jotain niinkuin airojen kolinaa, mutta unhotti pian varovaisuutensa, luultavasti ajatteli rehellisiä vieraita tulevan hänelle. Hän meni mökkiinsä, söi ja kävi levolle.

Kun rosivot, jotka soutivat pitkin salmea pohjoseen päin, näkivät savun nousevan metsästä laskivat veneensä Niittyniemen lahteen. Rosvoja oli kolme miestä. Yksi roswoista jäi veneen luokse ja toiset lähtivät etsimään paikkaa, josta olivat savun nähneet. Kun rosivot kävivät rantaa pitkin, huomasivat eräässä paikassa olevan pienen veneen maalle vedettynä. Metsän rinteessä oli nuotta kuivamassa,

^x Miehellä saattoi olla niitä säilytettävänä

Rosvoille oli nyt asia selvä, että tuolla metsän sisällä se mökkikin on. Kun mieheltä jäi tuvan ovi auki, pääsivät rosvot hiljaa tupaan.

Saaren mies makasi olkivuoteella, kädet pantuna pään alle.

– Hyvää päivää! Sanoivat rosvot. Mies heräsi ja hieroi silmiänsä, sillä hän ei saanut kauvan nukkuu.

– Oh, sie makaat päivää – sanoi rosvo ja kävi pölkylle istumaan. Toinen rosvo jäi ovipieleen lyhytvarsinen keihäs käsissä.

– Olkaa rauhalla hyvät miehet, ei meillä mitään hätää ole – sanoi saaren mies. – Ketäs ollaan.

– Oomme niitä miehiä, jotka etsimme rahaa ja riistaa, jos annat, saat jäädä eloon, jos et anna, pääset päivästäsi.

– Minä olen köyhä, yksityinen mies, miten minä olen rahoja saanut.

– Sulla on sama kuningas kuin meilläkin, on sulla, on sulla! – Inkerikkö otti kauhtanan alta suuren puukon, jolla tavoitti lyödä saaren miestä, joka tavoitti ovelle päin. Mutta ovella oleva rosvo oli valmis keihäällensä pistämään. Kun noille kahdelle tuli taistelu, karkasi rosvo puukon kanssa saaren miehen kimppuun ja lopettivat hänen päivänsä. Sitte ottivat rosvot mitä mökissä oli otettavaa. Nuotankin panivat veneeseensä.

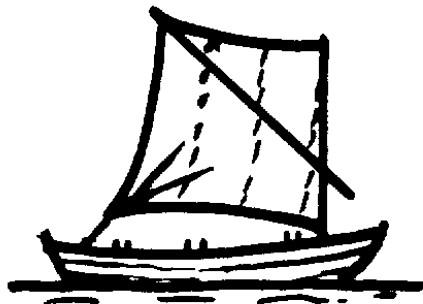
Miesvainajan jättivät rosvot mökin lattialle makaamaan veriinsä. Kauan oli saari sitten asumattomana. Mantereen rannalta käyneet kalastajat ovat miehen ruumiin jäännökset peittäneet maahan.

Siihen loppui ensimmäisen asujamen yritys.

E. NIEMELÄ

Säkkijärven Sanomat No 9/1903.

HENKILÖKOHTAISTA

Vanhin pitkäpaatelainen, Pitkäpaasi-Seuran ikäjäsen, on Edla Kantola, synt. 23.3.1870. Vanhin miespuolinen on Eevert Pojola, synt. 7.7.1882.

Yrjö Niemi, Pyterlahti. Pyytäisin Sinua haastattelemaan Orslahden Anton Heikkilää, hänhän asuu lähelläsi. Seuraavista asioista haluaisin tietoja:

1. Hänen sukulaisuussuhteensa Pitkäpaaden Heikkilöihin,

myönteisessä tapauksessa hänen tietonsa asiasta.

2. Jäljennös Arvo Pitkäpaasin hänelle lähettämästä kirjeestä.

3. Muut Pitkäpaateen liittyvät tiedot.

Olen kirjeitse yrittänyt selvittää asiaa, mutta siten ei asia tunnu selviävän. Minun haastattelumatkani on paljon vaikeammin suoritettavissa ja aika on ankara toveri näissä asioissa. Terveiseni hänelle.

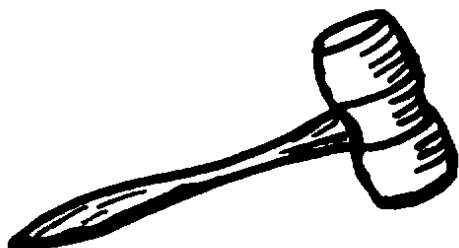
Otto Nyberg, Hamina. Etkö laatisi lehteä tai seuraa varten jonkinlaista historiallista kuvausta Pitkäpaaden tulliasioista, nehän ovat Sinulle niin läheisiä ja nykyinen työpaikkasi suosii Sinua siinä, että voit selvittää sen avulla asioita, tarkistaa päivämääriä ym. Et tietenkään esityksestäsi jätä pois mainintaa romanttisesta tullijaalasta ja uudenaikaisesta tulliluupista, vaikkeivät ne kuuluneetkaan varsinaisesti Pitkäpaaden tullin "kalustoon", mutta olivathan ne kesän aikana jokaviikkoisia vieraita. Virantoimitus niissä oli varmaan hyvin leppoisa. Valokuvat niistä varmaan myös voit saada. Kiitos, Otto, etukäteen. Taavi Niemelä on asiasta lähettänyt aikanaan seuralle kuvauksen, mutta tällä sitä vähän vielä täydentäisimme.

Hugo Niemelä, Pyterlahti. Serkku hyvä! Lähettämäsi valokuva on tallella. Ehkä ensi keväänä saadaan kuva-asia selväksi. Uusia kuvia mahdollisesti lähettäessäsi voit ottaa huomioon, että sedän kuva on jo täällä.

Lähetän teille kaikille perheinne henkilökohtaiset terveiseni sekä Hyvän Joulun ja Uuden Vuoden toivotukset. Samoin tervehdin kaikkia pitkäpaatelaisia.

Uuno Niemelä

SEURAN TOIMISARALTA

Sukulomake.

Lomake, joka useimmille seuran jäsenille on kesän aikana annettu tai lähetetty, on hyvin monelta jäänyt palauttamatta. Ja kuitenkin se olisi niin suureksi avuksi sukuasioita selvitetessä. Ehkäpä luettelo vielä löytyy papereiden joukosta, koettakaahan etsiä, täyttäkää se ja lähettäkää Seuralle. Ainakin omat ja perheen numerotiedot ovat selvillä.

Jäljennettävät asiakirjat ja valokuvat.

Kaikenlaisten tietojen kerääminen kotisaaremme vaiheista on jatkunut entiseen tapaan, ja voimme iloksemme todeta, että Seuran arkistoon on kerääntynyt joukko kirjoitelmia, selostuksia, asiakirjoja ja valokuvia. Tähän asti lähetetyt asiakirjat ovat kuitenkin jääneet **sellaisenaan Seuran omaisuudeksi**. Usealla on kuitenkin sellaisia asiakirjoja esim. perunkirjoja, valokuvia ym., joista hän ei halua kokonaan luopua. Sen vuoksi pyytää johtokunta, lähettäkää tällaiset asiakirjat seuralle **lainaksi jäljentämistä varten**. Heti jäljentämisen tapahduttua asiakirjat palautetaan lähettäjälle. – Ehkä varmuuden vuoksi lähetykset halutaan lähettää kirjattuina.

Ryhmävalokuvat.

Vanhoista albumeista löytyy henkilövalokuvia ehkäpä vuosisadan vaihteesta lähtien. Näitä sopivasti ryhmitellen saadaan erittäin arvokkaita perhe- ja sukuvalokuvia, esim. Nikodemus ja Maijastiina Mattila lapsinensa, Anton ja Alma Nurminen lapsinensa, jonkin esimerkin mainitaksemme, Perheeseen tai muuhun ryhmään aiotut kuvat sijoitetaan sopivasti ja valokuvataan uudelleen yhdelle levyille, josta voidaan saada minkä kokoisia kopioita tahansa. 12 x 17 senttimetrin suuruinen kuva on sopiva kokoelmassa säilytettäväksi ja sellaiseen kuvaan voi sijoittaa kymmenenkin henkilöä, yksityinen kuva tulee silloin suunnilleen passikuvan kokoiseksi. Asian käytännöllinen järjestely on ajateltu seuraavaksi:

1. Joku ajateltuun ryhmään kuuluvista tai asiasta kiinnostuneista henkilöistä kokoa tarvittavat kuvat (perhe, suku ym.) ja lähettää ne Seuralle. Lähetyksessä tulee ilmoittaa ryhmäkuvalle ajateltu otsikko sekä kunkin henkilön syntymä- ja kuolleen henkilön kuolinaika, Myös tulisi mainita, saako kuvia leikellä ryhmittelyä varten.
2. Kuvan kääntöpuolelle tulee kirjoittaa kuvassa olevien henkilöiden nimet niin selvästi, että erehdyksiä ei synny.
3. Seura huolehtisi, että asianmukainen ryhmittely ja tekstaus suoritettaisiin ja siitä otettaisiin seuraa varten valokuva ja seuran arkistossa säilytettäisiin otettu negatiivi ja kopio edellä mainitussa noin 12 x 17 koossa. Kulut maksaa Seura.
4. Jäljentämisen tapahduttua Seura palauttaa saamansa kuvat lähettäjälle.
5. Kuva-ainehistoa lähetettäessä tai myös myöhemmin voivat halukkaat tilata seuralta haluamassaan koossa jäljennöksiä, joista Seura perii todellisia kustannuksia vähän korkeamman hinnan. Tällä tavalla Seura pyrkii saamaan edes osan omista kustannuksistaan takaisin.

Olisi hyvä, että kaikki ne, jotka mainitunlaisia ryhmäkuvia haluavat – toivottavasti halukkaita on paljon – lähettäisivät kuva-ainehiston Seuralle ensi vuoden alkupuoliskolla, jotta koko asia voitaisiin hoitaa samanaikaisesti. Ei myöskään pidä unohtaa, että olisi tärkeää saada seuran arkistoon mahdollisimman täydellinen kuvakokoelma kotisaarelaisista, kaikista, kaikista. Tässä on varmasti yksinkertaisin ja täysin tarkoitustaan vastaava tapa asian hoitamiseksi.

Murre ja sananparret.

Toisessa paikassa lehteämme on kosketeltu kotisaaremme murretta ja löydetään sieltä myös sananparsi- ja sanakokoelma Kun nykyään kerätään sanastoa Kansankielen sanakirjaa varten, olisi vahinko, ettemme sanoisi onnettomuus, jos mahdollisesti ilmestyvästä sanakirjasta puuttuisivat Pitkäpaaden murteelle ominaiset – joko omaperäiset tai sille tyypilliset sanat. Sanaston keräilyä jatkamme Seuran yhteisissä tilaisuuksissa. Myös Seuran jäsenet voivat asiasta lähettää kirjallisia selostuksia.

Rintamerkki.

Vuosikokouksessa valittu merkkitoimikunta on valmistanut runsaasti luonnoksia, jotka ovat olleet myös johtokunnan nähtävinä. Asiassa on siis hyvin edistytty, kiitos toimikunnan tarmokkaan työskentelyn. On päätetty, että toimikunta laatisi pari kolme lopullista ehdotusta, jotka esitetään seuraavalle vuosikokoukselle. Toivotaan asialle onnellista päätöstä.

Arpajaiset.

Näyttää siltä, että eräisiin ensi vuoden alussa toimeenpantaviin suurarpajaisiin Seura pääsee osalliseksi. Kun mainittuja arpoja joskus ruvetaan myymään, tulisi Seuran jäsenten mahdollisuuksiensa mukaan myötävaikuttaa mahdollisimman hyvään tulokseen pääsemiseen, Asiasta halutaan niin etukäteen mainita, ja tiedotetaan siitä aikanaan kirjeitse eri paikkakunnilla oleville seuran jäsenille.

Seuran jäsenet, pitkäpaatelaiset.

muistakaahan ottaa yhteys Seuran johtokuntaan pääkaupungissa käydessänne. Ehkäpä puhelinsoittoakin selvittää jonkin muistiin merkittävän asian. Seura tarvitsee apuanne kotisaaren vaiheiden selvittämisessä.

ELÄKÖÖN, KOTISEUTUHENKI VIREÄNÄ KESKUUDESSAMME!

Kotiseututerveisin
Johtokunta

TOIMITUKSEN TUOLILTA.

Julkaisun nimi

Nimen valitseminen on tuottanut paljon päänvaivaa ennen kaikkea sen vuoksi, että valinta oli tehtävä monen erittäin sopivan nimen joukosta. Siinä on yritetty osua parhaaseen. ITÄVIITTA on meidän tapauksessamme monesta syystä muistoja verestävä. Ehkä se herättää myös toiveita. Itä-sana sellaisenaan viittaa valoon, uuden päivän nousuun. Se viittaa myös jouluun, jonka merkitystä lehti ei myöskään ole unohtanut. Mutta ennen kaikkea sana viittaa Laivakallion matalan itäreimaliin, niinkuin pitkäpaatelainen tuollaista väyläviittaa nimitti. Se muistuttaa meitä myös merestä,

merenkulusta ja luotsauksesta. Me tiedämme, että itäviitan itäpuolella on kari, matala, vaara. Näin tällä kerralla. Kun loppujen lopuksi julkaisuamme voimme nimittää vuosikirjaksi, kuten nimilehdelläkin mainitaan, voimme vastaisille numeroille, jos niin haluamme, antaa toisen nimen: MAJAKKA, KODIN KUISKE, AARRESAARI ym.ym. joiden kaikkien sopivaisuutta voimme perustella ehkä yhtä painavasti kuin nyt otettua nimeäkin. Erilaisia kansilehtiluonnoksia on jo valmiina. Jos et olisi asiaan tyytyväinen, voit sen ottaa esille tekemällä ehdotuksesi johtokunnalle Seuran sääntöjen määräämällä tavalla, s.o. kirjallisesti vähintään neljä päivää ennen vuosikokousta.

Julkaisun avustaminen

Toivottavasti lehden lukeminen ei ole tuottanut sinulle pettymystä. Tietenkin otamme huomioon, että et siihen ole joka suhteessa tyytyväinen, mutta kukapa sitä olisi. Toivomme, että useat lukijat auttavat seuraavan numeron kokoonpanossa. Korjauksia ja lisäyksiä nyt käsiteltyihin asioihin, vihjaisuja tai kirjoituksia uusista asioista. Kaikkia niitä odottaa toimitus seuraavaa numeroa varten. Kirjoitukset tulisi lähettää viimeistään ensi vuoden toukokuun loppuun mennessä. Lehti aiotaan saada ilmestymään juhannukseksi. Parasta lienee, että ryhdyt toimeen heti uudelta vuodelta, ehkäpä jo laiskanpyhinä, sillä muutoin se saattaa jäädä tekemättä. Mitä minä osaan kirjoittaa? tuumii ehkä joku. Vastaamme, terveisiä entiselle naapurillesi, joitakin henkilökohtaisia muistojasi, mitä tahansa. Pienestäkin alusta tulee kaikkia kiinnostava kirjoitus. Muistakaa: "Yksin emme voi paljoakaan, mutta yhdessä saamme suuria aikoin." Kirjoitusten puute tuskin tulee asettamaan esteitä "puolivuosikirjan" ilmestymiselle.

Kustannukset

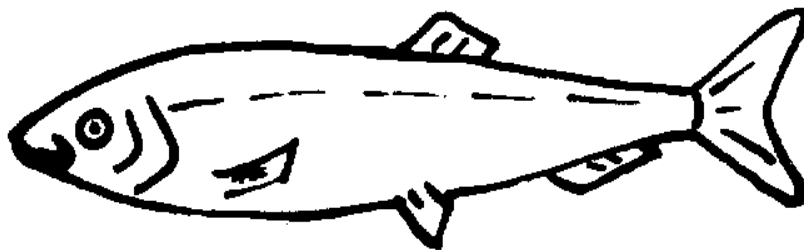
Rahan mahtiasemasta on aikoinaan lausuttu suuria totuuksia, Rahaa tarvitaan myös tällaisen lehden aikaansaamisessa, joka täytyy, valitettavasti, myös esille tuoda. Edellä mainittua julkaisun avustamista paljon vakavampi seikka on kannattavuus, julkaisun talous. Jos kustannuksiin ei tarvitsisi kiinnittää kovin suurta huomiota, ei lehden ilmestymisellä tuskin olisi erikoisempia esteitä. Toimitus toivoo, että lähetät Seuralle tai sen postisiirtotilille, jonka numero on 20288, pienen rahasumman, jonka turvin voimme julkaista uuden Juhannusnumeron. 100 – 300 markkaa pidettäneen aika sopivana summana, mutta vähemmänkin – myös enemmän – otetaan kiitollisena vastaan. Taloudellisista mahdollisuuksistamme riippuu, voimmeko seuraavan lehden lähettää kaikille tiedossamme oleville pitkäpaatelaisperheille, Toivottavasti! Rahalähetykselläsi varmistat itsellesi myös seuraavan numeron ja mahdollisesti koko lehden vastaisen ilmestymisen,

Toimitus

Osoite: Munkkiniemen puistotie 10 A 13

Helsinki

Puh 48 14 87

Päätoimittaja ja somistus
U. NIEMELÄ

Kansikuva
HEIKKI POHJOLA
O. LINDFORS

Taloudenhoito
M. KANTOLA

SYKSY ON TULLUT.

Nyt syksy on tullut, sen myrskyiset säät
Jo jäisiä rantoja huuhtoo.
On kelmeä luonto ja rannoilla jäät,
Joissa kuohuvat aallot vaan ulvoo.

Mies rannalla huokaa ja silmänsä luo
Meren selkiä aavoja pitkin,
Elon taistelut taisteli siellä hän,
Jotka säilyvät muistoissa nytkin.

Kesät souteli siellä ja syksyiset säät
Kalaparvien kanssa hän liikkui,
Tahi hiihteli suksillaan talvien jäät,
Hylejoukot kun luodoilla liikkui.

Nyt on koukussa vars', aika otsallen
Vaot murtanut on syvät nuo.
Lumi valkoinen vuosikymmenien
Päätä peittävi urhon jo tuon.

Kesä huono on ollut antimilleen,
Jonkalaista ei muistakkaan hän.
Mutta ohjata purttaan ei uudelleen
Syksyn myrskyihin uskalla hän.

E. Niemelä
Säkkijärven Sanomat No 47/1902.

PITKÄPAASI. Ilmavalokuva vuodelta 1928.

